

Національний університет “Острозька академія”

Факультет романо-германських мов

Кафедра англійської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЕКТ)

магістра

на тему

**Зооморфна метафора в англійських та
німецьких фразеологічних одиницях**

Виконала: студентка VI курсу, групи ЗМА-2

спеціальності: 035 Філологія

спеціалізації: германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

Бородкіна Н. В.

Керівник: д.п.н., проф. Худолій А. О.

Рецензент _____

Острог – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗООНІМІЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК СЕГМЕНТ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ФОНДУ МОВИ.....	9
1.1. Фразеологізм, ідіома, фразеологічна одиниця.....	9
1.2. Міжмовний характер фразеологічних одиниць.....	16
1.3. Специфіка фразеологічних одиниць із компонентом-зоонімом.....	20
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА ТА ЗООМОРФНА МЕТАФОРА.....	23
2.1. Концептуальна метафора як продукт повсякденного асоціативного мислення.....	23
2.1.1. Основні положення теорії концептуальної метафори.....	23
2.1.2. Концептуалізація різних сфер людської життєдіяльності.....	27
2.2. Зооморфна метафора як один із видів концептуальної метафори.....	30
РОЗДІЛ 3. ЗООМОРФНА МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ.....	34
3.1. ФО, засновані на перенесенні назви тварини на людину.....	34
3.2. Фразеологізми, засновані на перенесенні динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини.....	37
3.3. Перенесення дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини.....	39
РОЗДІЛ 4. ЗООМОРФНА МЕТАФОРА У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	41
4.1. ФО, засновані на перенесенні назви тварини на людину.....	42
4.2. Фразеологізми, засновані на перенесенні динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини.....	44
4.3. Перенесення дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини.....	47
ВИСНОВКИ.....	50

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....55

ДОДАТКИ.....64

ВСТУП

Дослідження метафорики фразеологічних одиниць є перспективним напрямом роботи в сучасній лінгвістиці. Значна частина зооморфних фразеологічних одиниць утворилася як результат процесу метафоризації. Концептуальні метафори є однією з найбільш актуальних проблем сучасної когнітивної лінгвістики. Зоонімічні фразеологізми відображають спостереження членів мовного колективу за світом фауни та образне переосмислення їхніх рис на основі подібності до характеру і поведінки людей. Вони також є культурно детермінованими, адже законсервували в собі риси ментальності репрезентантів відповідних лінгвокультур. Фразеологізми з анімалістичним компонентом демонструють уявлення етнічної спільноти про тварин та їхнє місце в макрокосмі. Представники фауни співіснують із людьми та взаємодіють із ними в побуті й господарстві протягом тисяч років, що дозволяє відслідкувати певні закономірності в символічних значеннях зоосемізмів. Зооморфні фразеологізми зафіксували систему знань лінгвокультурної спільноти про світ, а тому надають доступ до ментальних процесів концептуалізації на основі здобутого носіями мови досвіду.

Актуальність кваліфікаційної роботи визначається необхідністю порівняльного дослідження зооморфних фразеологічних одиниць англійської та німецької мов у лінгвокогнітивному аспекті. Незважаючи на наявність праць, присвячених фразеотворчій ролі метафори, дослідження цього явища на базі різних мов є спорадичними і далекими від повного завершення. У сучасній вітчизняній та зарубіжній мовознавчій науці немає комплексного контрастивного вивчення зооморфної фразеології англійської та німецької мов, а також бракує вирішення проблем теорії метафори та зоометафори зокрема, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Ступінь наукової розробки теми. Одним із найактуальніших напрямків сучасної фразеології є дослідження зв'язку між національно-мовною картиною

світу та образно-символічним значенням фразеологізмів різних розрядів. Зусилля більшості мовознавців спрямовані на вивчення переносного значення зоонімів як окремих лексичних одиниць (М. Баган, Л. В. Завальська, О. Левчук, Н. Ю. Панфілова, Р. В. Чедлеєва, I. Lopez Rodriguez, E. Turpin), функціонування зоосемізмів у складі паремій (А. С. Вустян, В. С. Грабовська, В. Г. Мішкур, М. Й. Петришин, В. Пітин, М. І. Росохата, К. В. Третьякова) та аналіз фразеологічних одиниць із анімалістичним компонентом на матеріалі однієї мови (О. М. Геркєрова, О. В. Голдун, Г. І. Капніна, І. В. Марущак, І. І. Передерій, Н. Л. Франчук, А. О. Худолій). Звідси випливає, що в мовознавстві бракує робіт, присвячених зіставному аналізу зооморфних фразеологічних одиниць із урахуванням як когнітивних, так і лінгвокультурологічних аспектів на матеріалі англійської і німецької мов.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці з зоонімічним компонентом, які функціонують у сучасних англійській та німецькій мовах.

Предметом дослідження є особливості зооморфної метафори як результату пізнавально-мовленнєвої діяльності людини та маніфєстанта національно-культурної інформації у складі фразеологічних одиниць англійської та німецької мов.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексна характеристика особливостей зооморфної метафори у фразеологічних одиницях сучасних англійської й німецької мов на матеріалі фразеографічних джерел.

Для досягнення мети нашого дослідження було поставлено такі **дослідницькі завдання**:

- 1) досягти єдиного розуміння терміна “фразеологічна одиниця” в рамках даного дослідження;
- 2) вивчити специфіку фразеологічних одиниць із зоонімічним компонентом;
- 3) з'ясувати особливості зооморфної метафори як різновиду концептуальної метафори;
- 4) дослідити ФО з анімалістичним компонентом у фразеологічному фонді

сучасних англійської та німецької мов.

Методологія. У роботі комплексно застосовано різні за характером методи:

- 1) методи лінгвістичного спостереження й опису – для пояснення особливостей структури, семантики та функціонування зооморфних фразеологічних одиниць;
- 2) метод компонентного аналізу – для виокремлення семантичних ознак, які є основою переносу найменування для метафоричних фразеологічних одиниць, та класифікації цих одиниць;
- 3) зіставний метод – для дослідження особливостей функціонування зооморфних фразеологічних одиниць з огляду на їхній інтернаціональний характер та їхньої національної специфіки в англійській та німецькій мовах;
- 4) кількісні методи для визначення відсоткового співвідношення зооморфних фразеологічних одиниць у складі тематичних груп.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи зумовлене тим, що її результати збагачують загальне вчення про концептуальну метафору та ідіоматику. Дослідження зооморфної метафори у складі фразеологічних одиниць допоможе краще зрозуміти концептуально-мовні механізми метафоризації та фразеологізації. Результати дослідження можуть слугувати базою для вирішення низки проблем у галузях лексикології і фразеології.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її основні положення й результати можуть бути використані у психолінгвістичних та етнолінгвістичних дослідженнях, у перекладознавстві та в практиці викладання англійської і німецької мов. Результати дослідження також можна застосувати в лексикографії і фразеографії під час укладання одно- і двомовних фразеологічних словників.

Апробація роботи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження були представлені на Всеукраїнській науково-практичній

студентській інтернет-конференції “Лінгвосоціокультурні аспекти комунікації”, яка відбулася 6 квітня 2023 року. За результатами конференції опубліковано статтю “Зооморфна метафора в англійських фразеологічних одиницях (на матеріалі газети “The Telegraph”)” у збірнику студентських наукових записок Національного університету “Острозька академія”, серія “Філологічна”.

Також практичні результати дослідження представлені на 58-й Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Priority Areas of Modern Science” що відбулася 5-6 жовтня 2023 р. в м. Чикаго, США. За результатами конференції опубліковано тези “Zoomorphic Metaphor in Phraseological Units of the English Language (on the material of the newspaper “The Guardian”)” у науковому збірнику.

Кваліфікаційна робота має чітку *структуру* та складається зі вступу, двох теоретичних та двох практичних розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У *вступі* розкривається актуальність теми, визначаються мета та завдання, предмет, об’єкт, методи дослідження, а також визначаються теоретичне й практичне значення роботи.

Перший розділ є теоретичним та складається з трьох підрозділів. Кожен із них вивчає теоретичні питання дослідження, а саме: розуміння терміна *фразеологічна одиниця*, міжмовний характер фразеологізмів, специфіка фразеологічних одиниць із компонентом-зоонімом.

Другий розділ також є теоретичним і складається з двох підрозділів. Вони присвячені теорії концептуальної метафори, концептуалізації різних сфер людської життєдіяльності та специфіці зооморфних метафор.

Третій розділ, на відміну від двох попередніх, є практичним і складається з трьох підрозділів. У них детально проаналізовано фразеологічні одиниці англійської мови, засновані на зооморфній метафорі.

Четвертий розділ теж є практичним і складається з трьох підрозділів, у яких досліджено фразеологічні одиниці німецької мови, основою яких є

зооморфна метафора.

У *висновку* викладено підсумки результатів нашого дослідження.

У *додатках* містяться таблиці з вибраними зооморфними фразеологізмами.

Матеріалом дослідження слугували англомовні та німецькомовні фразеологічні одиниці, що побудовані на основі зооморфної метафори. Їх було отримано методом суцільної вибірки з 3 фразеологічних словників англійської мови (2 англо-англійських, 1 англо-українського), а також із 2 фразеологічних словників німецької мови (1 німецько-німецького, 1 німецько-російського).

РОЗДІЛ 1. ЗООНІМІЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК СЕГМЕНТ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ФОНДУ МОВИ

1.1. Фразеологізм, ідіома, фразеологічна одиниця

Перш за все необхідно зауважити, що в галузі фразеології існує термінологічна розбіжність між вітчизняним мовознавством та зарубіжним. Так, українська лінгвістична наука здебільшого використовує термін *фразеологізм*, тоді як англійська література віддає перевагу термінові *idiom*. Німецькомовні праці оперують термінами *der Phraseologismus* та *das Idiom*, часто без належної диференціації цих одиниць. М. Т. Еспіналь застерігає, що існують різні терміни на позначення синтаксично і семантично неподільних стійких висловів. Зокрема, в англосаксонській традиції для цього послуговуються словом *ідіома*, а в романо-германській – словом *фразема*. Обидва терміни стосуються висловів, які мають формульний характер у тому сенсі, що вони являють собою одиниці, певною мірою фіксовані або за формою (тобто за своїми морфолого-синтаксичними властивостями), або за значенням (їх неможливо створити за звичайними принципами граматики) [1]. Стосовно мовознавчих систем, у межах яких досліджують фразеологію, І. М. Клименко зазначає: “На сьогодні в лінгвістиці склалися дві традиції дослідження мовної ідіоматики – європейська континентальна й англо-американська” [2, с. 48].

Дж. Лю зазначає, що слово *ідіома* походить від грецького *idio*, яке означає “приватне” і “специфічне”. Ідіома може бути визначена як сполука двох або більше слів, що організовані в певну структуру, є семантично амфіболічними і функціонують як єдиний пласт конотації [3, с. 232]. І. Мардар звертає увагу на те, що термін *ідіома* є неоднозначним і має досить багато різних дефініцій. Традиційно ідіому розуміють як групу слів, значення якої відмінне від суми значень її частин [4, с. 210]. Автори цих дефініцій роблять акцент на тому, що

ідіома є семантично нерозкладною комбінацією слів, які в її складі втрачають своє пряме лексичне значення. Звідси випливає, що ідіоми є метафоричним засобом концептуалізації дійсності.

Щоб отримати більш-менш послідовне розуміння ідіоми, варто звернути увагу на характеристики, властиві їй. Так, Дж. Лью обґрунтовує, що ідіоми відрізняються від лексичних словосполучень своїми характерними ознаками, якими є:

1. Семантична цілісність

Ідіоми потрібно розглядати як одне ціле, яке не може бути поділене на менші частини або окремі слова. Аналогічно ми не можемо з'ясувати семантику ідіоми за допомогою об'єднання лексичних значень її складників. Приміром, конотативне значення фразеологічної одиниці *rain cats and dogs* (іде злива) не має нічого спільного ні з котами, ні з собаками.

2. Стабільність структури

Стабільність структури означає, що слова в ідіомі не можна вилучити, додати, замінити синонімами або поставити в іншому порядку без руйнування чи трансформації її змісту. Так, узвичаєною у вжитку є саме ідіома *cast pearls before a swine*, а не варіанти “pearls are cast before a swine” та “cast pearls before pigs”.

3. Метафоричність значення

Метафори та ідіоми тісно пов'язані між собою, адже більшість ідіом побудовані саме на метафорі. Скажімо, зрозуміло, що в ідіомі *a wolf in sheep's clothing* йдеться не про реальних біологічних тварин, а про лиху людину, яка вдає з себе добру [3, с. 232].

Звідси випливає, що ідіоми є семантично неподільними, тобто мають цілісне значення, характеризуються стабільним синтаксисом, а їхня фігуративність ґрунтується переважно на метафоричному перенесенні.

К. Ліа пропонує використовувати класифікацію ідіом за Ч. Фернандо, в основу якої покладено рівень метафоричності вислову:

1) *Чисті ідіоми (pure idioms)* – тип умовного, небуквального вислову, значення якого неможливо отримати шляхом додавання значень слів, що входять до його складу. Наприклад, вислів *spill the beans (проговоритися)* є чистою ідіомою, оскільки його реальне значення взагалі не впливає з компонентів.

2) *Напівідіоми (semi-idioms)* включають принаймні один буквальний елемент та один із переносним значенням. Приміром, вислів *foot the bill (оплатити)* є прикладом напівідіоми, у якій слово *foot* є небуквальним елементом, а *bill* реалізує своє пряме значення.

3) *Буквальні ідіоми (literal idioms)* семантично простіші, і тому їх легше зрозуміти, навіть якщо людина не знає ці вислови. Прикладами є такі одиниці, як *on foot* та *on the contrary*. Ці вислови можна вважати ідіомами, оскільки вони або повністю незмінні за своєю структурою, або допускають лише обмежені модифікації [5].

Дослідниця Н. Колін подає схожу на вищевказану класифікацію ідіом. Згідно з її підходом, ідіоми відрізняються за ступенем буквальності та стійкості. Ідіоми можуть бути “прозорими” (“буквальні”), “напівпрозорими” (“напівідіоми”) або “непрозорими” (“чисті”). Перший вид легкий для розуміння і дешифрування, його прикладом є фразеологізм *to talk behind someone’s back (пліткувати про когось)*. Другий вид може бути незрозумілим і потребувати пояснень, як, наприклад, фразеологізм *to throw in the towel (здатися)*. Третій вид ідіом особливий тим, що їх практично неможливо декодувати і розтлумачити без знання їхньої етимології, прикладом чого є *to kick the bucket (померти)*. Тоді як “буквальні” ідіоми є незв’язаними за своїм складом, “чисті” ідіоми є абсолютно фіксованими, а “напівідіоми” дозволяють лише мінімальні видозміни [6, с. 4, 5].

Мовознавці, які здійснюють дослідження в галузі німецької фразеології, використовують термін *der Phraseologismus*. Лінгвіст Г. Бюргер виокремлює три характеристики фразеологізму: полілексемність, фіксованість та ідіоматичність, із яких остання є факультативною. До прикладу, вислів *kick the bucket* задовольняє всі зазначені критерії фраземи [7, с. 5]. Д. Крейчова обґрунтовує, що

термін *фразеологізм* має два різних значення. Під цим терміном можна розуміти синонім ідіоми або родовий термін для груп лексем (наприклад, прислів'їв). Фразеологізм є полілексемною відтворюваною одиницею, яка має різноманітні формальні й семантичні нерегулярності. До найважливіших ознак фразеологізмів дослідниця відносить полілексемність, усталеність та ідіоматичність. Д. Крейчова також надає пояснення цих ключових характеристик. За її словами, *полілексемність* є найпростішою властивістю і має ще такі назви, як багатослівність та багатолексемна структура. Фразеологізм складається з принаймні двох вільних лексичних морфем, які разом утворюють єдність. При цьому щонайменше одне з цих слів має бути автосемантичним (іменником, прикметником, дієсловом або прислівником), а інше може бути синсемантичним (артиклем, сполучником, допоміжним дієсловом, часткою, прийменником) [8, с. 8, 9]. *Усталеність* (*цілісність*, *фіксованість*) у фразеологізмах означає, що компоненти словосполучення не є взаємозамінними і що їх можна використовувати лише в певній комбінації. За словами Д. Крейчової, лінгвіст Г. Бюргер розрізняє три види усталеності: психолінгвістичну, структурну та прагматичну. Психолінгвістична цілісність означає, що фразеологізми на ментальному рівні усвідомлюються як єдності. Цю категорію також можна описати терміном *відтворюваність*. Структурна усталеність означає, що для фразеологізмів характерна іррегулярність і обмеженість, на відміну від вільних сполучень слів. Іррегулярність полягає в тому, що фразеологізми можуть містити старомодні словоформи (наприклад, у складі одиниці *auf gut Glück* є невідмінюваний прикметник). Обмеження можуть бути морфолого-синтаксичного або лексико-семантичного характеру. Морфолого-синтаксичні обмеження означають, що певні морфологічні та/або синтаксичні операції, які можливі з вільними словосполученнями, не можуть бути виконані з фразеологізмом. Лексико-семантичні обмеження означають відсутність синонімічної чи значеннєвої заміни компонентів, що означало б втрату фразеологічної семантики [8, с. 10-11]. *Ідіоматичність* являє собою

переосмислення, семантичну трансформацію, якої зазнають компоненти фразеологізму. Д. Крейчова виокремлює три групи фразеологізмів за ступенем ідіоматичності: ідіоматичні, частково ідіоматичні та неідіоматичні. В ідіоматичних одиницях усі компоненти зазнають семантичної трансформації (наприклад, *vom Fleische fallen* – схуднути, *jm zu schaffen machen* – бути тягарем для когось). У частково ідіоматичних словосполученнях переосмислюється лише один компонент слова (наприклад, *von Tuten und Blasen* – не знати або не могли чогось, *(noch einmal) glimpflich* – не бути пошкодженим). У випадку неідіоматичних (або слабоідіоматичних) фразеологізмів не відбувається переосмислення їхніх компонентів. Різниця між буквальним і фразеологічним значеннями відсутня або є мінімальною (наприклад, *sich die Zähne putzen* – чистити зуби) [8, с. 11-12]. Очевидно, значення багатолексемних висловів, таких як *a ballpark figure*, *spill the beans* та *kick the bucket* не є композиційним. Мовець не має на увазі ігрове поле або реальні боби, коли вживає ці фрази. Вибір лексичних одиниць є фіксованим, і ніхто не говорить всерйоз про кидання квасолі і штовхання відра [7, с. 95].

Синтаксична гнучкість слугує класифікаційним критерієм для групування й граматичного аналізу багатолексемних структур. Генеративна граматики досліджує сталі словосполучення на предмет того, чи можуть вони з'являтися в певних типах конструкцій та піддаватися деяким трансформаціям. Розрізняють принаймні два ступені гнучкості, які проводять межу між висловами типу *kick the bucket* та *spill the beans*. Різниця полягає в тому, що перші не можуть бути перетворені в пасивний стан, а другі підлягають пасивізації. Мовознавці покладаються на вказаний критерій, тому що пасивізацію вважають універсальною діагностичною трансформацією для вирішення спірних питань у лінгвістиці [7, с. 7].

М. Юма зауважує, що сьогодні фразеологія є або самостійною дисципліною в межах мовознавства, або підгалуззю лексикології, яка вивчає стабільні фрази, такі як мовні звороти, приказки, фраземи, фразеолексеми, ідіоми

та ін. Усі ці вислови містять лексичні частини, які ще називають компонентами. При цьому лінгвіст називає фразеологізм (*der Phraseologismus*) родовим терміном для всіх стійких словосполучень. *Фразеологізмом* є поєднання двох і більше слів, якщо (1) слова утворюють єдине ціле, яке не можна повністю пояснити синтаксичними і семантичними закономірностями зв'язку, і якщо (2) словосполучення вживається мовною спільнотою подібно до лексеми. Це означає, що словосполучення має бути ідіоматичним і відповідати характеристикам лексеми. Крім терміна *фразеологізм*, функціонують ще й інші терміни: *ідіоматичний вислів*, *фігура мовлення*, *усталене сполучення слів*, *усталена синтагма* тощо. Для Г. Бюргера мовні одиниці є фразеологізмами, коли вони складаються з групи слів і коли вони (ці слова) поєднані назавжди, тобто йдеться про готову комбінацію, яка відома носіям мови. Фразеологізми мають різну довжину та внутрішню структуру (наприклад, *hin und her* та *wie die Katze um den heißen Brei herumschleichen*) [9].

М. Юма вважає, що основними властивостями фразеологізмів є морфологічні, синтаксичні та семантичні. При цьому мовознавець покликається на твердження В. Фляйшера, який зазначає, що не всі фразеологізми обов'язково мають зазначені ознаки в сукупності. Можливим є і такий варіант, що фразеологізм має лише дві з цих ознак [9]. Звідси випливає, що потенційними комбінаціями ознак є такі: *морфологічні + синтаксичні*, *синтаксичні + семантичні*, *морфологічні + семантичні*. Відповідно до морфологічного критерію, фразеологізм повинен складатися принаймні з двох лексем, щоб це словосполучення можна було розглядати як фразеологізм. Верхньою межею фразеологізму є речення, а нижньою межею фразеологізму повинні бути два слова. Синтаксичні властивості стосуються розташування компонентів та структурування фраз, тобто їхньої стійкості, відтворюваності, лексикалізації та невзаємозамінності складових. Стійкість означає, що фразеологізми можуть зазнавати незначних варіацій або зовсім не піддаватися їм порівняно з вільними словосполученнями. Як правило, окремі компоненти такого словосполучення не

можна замінювати синонімами. Наприклад, не можна переінакшити стійку одиницю *den Stuhl vor die Tür setzen* на варіант *den Sessel vor die Tür setzen*. Такі фрази неможливо зімпровізувати, адже вони продиктовані традицією і є готовими для використання [9]. Склад фразеологічних одиниць не змінюється вільно, можливими є тільки обмежені за асортиментом варіації. Наприклад, фразеологізм *shiver in one's shoes* (бути наляканим) може мати такі словесні реалізації: *quake in one's boots, shake in one's sandals*. Незважаючи на лексичні відмінності, значення цих фраз є ідентичними [7, с. 95]. Під семантичною характеристикою фразеологізмів мають на увазі їхню ідіоматичність. Значення неідіоматичного словосполучення можна зрозуміти з семантики його компонентів, але у випадку ідіоматичного поєднання слів значення не впливає з окремих компонентів. За критерієм ідіоматичності фразеологічні одиниці поділяються на три групи: а) повністю ідіоматична група: коли немає зв'язку між загальним фразеологічним значенням і вільним значенням компонентів (наприклад, *ins Fettnäpfchen treten*); б) частково ідіоматична група: деякі компоненти у складі фразеологічної одиниці зберігають своє вільне значення (наприклад, *blinder Passagier*); в) неідіоматична група: коли фразеологічне значення відповідає вільному значенню компонентів словосполучення (у прикладі *im Mittelpunkt stehen* взагалі не можна помітити відмінностей між прямим і переносним значеннями) [9].

Можна простежити подібність у наборі ознак фразеологічних одиниць, запропонованих англомовними та німецькомовними вченими. Між цими характеристиками цілком припустимо поставити знак рівності: семантична цілісність (англ.) = лексико-семантична цілісність (нім.), стабільність структури (англ.) = структурна усталеність (нім.), метафоричність значення (англ.) = ідіоматичність (нім.). Така послідовність значно спрощує компаративні дослідження на матеріалі двох мов.

Українське мовознавство трактує фразеологізм як одиницю, яка складається з двох або більше компонентів і має такі властивості, як

відтворюваність, цілісність значення, усталеність лексичного складу та граматичної структури [10, с. 132]. Як бачимо, подана дефініція майже ідентична з вищевказаними визначеннями термінів *idiom* та *Phraseologismus*.

Необхідно зауважити, що терміни *idiom* та *Phraseologismus* у зарубіжному мовознавстві тлумачаться значно ширше, ніж термін *фразеологізм* у вітчизняному. Так, деякі мовознавці відносять до категорії ідіом також фразові дієслова, сленг і прислів'я [4, с. 211]. У нашому дослідженні ми обмежимося тими одиницями, які є чистими ідіомами (повністю ідіоматичними висловами), тобто будемо дотримуватися вузького розуміння терміна *фразеологізм*. Крім цього, для термінологічної послідовності та однозначності висновків ми будемо послуговуватися терміном *фразеологічна одиниця* (далі – ФО) і розуміти під ним саме чисті (небуквальні) ідіоми.

1.2. Міжмовний характер фразеологічних одиниць

ФО є носіями культурологічної інформації, оскільки в концентрованому вигляді подають історичний, соціальний, побутовий та чуттєвий досвід мовної спільноти. Однак часто однакові або ж подібні ФО можна зустріти в різних, навіть далекоспоріднених, мовах. Наявність синонімічних ФО за межею одного лінгвокультурного простору свідчить про міжмовні контакти, що є очікуваним за умови географічного сусідства та дії інших екстралінгвістичних чинників.

В. Басок зауважує, що мовознавці вказують на відсутність абсолютної залежності між генетичною спорідненістю мов та подібністю їхніх ФО. Лексико-граматичні еквіваленти можуть траплятися як у близько-, так і в далекоспоріднених мовах. Міжмовні ФО є подібними за своєю семантикою, а їхні відмінності зумовлені лінгвокраїнознавчими особливостями. Водночас лакуарність у міжмовній фразеології є природним явищем з огляду на унікальний характер національних фразеосистем [11].

Контрастивні дослідження ФО є можливими завдяки лінгвофілософській концепції, згідно з якою мова є зовнішнім виявом духу народу. В. фон Гумбольдт вважав, що слова, належні до різних мов, не можуть бути синонімами, незважаючи на те що позначають ті самі поняття. Філософ надавав великого значення порівняльним лінгвістичним студіям і зазначав, що вони дають можливість зробити висновки про становлення мов. Він обґрунтовував, що змістовний бік мови нерозривно переплетений із духом народу і кожна мова є унікальною [12, с. 293]. Крім цього, В. фон Гумбольдт стверджував, що мови відображають різне бачення речей. Національно-мовні картини світу є виразниками інтелектуальних, звичаєвих, морально-етичних та психологічних принципів мовних колективів [13, с. 395-396].

Щоб порівняти фразеологічні фонди різних мов, нам необхідно звернутися до такого поняття, як *еквівалентність*. За словами О. П. Дмитренко, еквівалентність встановлюється за допомогою виявлення подібностей і відмінностей конкретних об'єктів. Зіставний аналіз у фразеології відбувається на трьох рівнях: 1) на базі конкретних ФО; 2) на основі фразеологічних груп і розрядів; 3) на рівні цілих фразеологічних систем. Дослідження еквівалентності на рівні ФО різних мов допомагає ідентифікувати етнокультурні особливості сприйняття одних і тих самих явищ та предметів. Порівняння фразеологічних фондів дозволяє продемонструвати спільне та відмінне в осмисленні дійсності етнолінгвістичними групами. Хоча ФО посідають специфічне місце в кожній мові та відрізняються між собою, порівняння виявляється можливим завдяки співвіднесеності асоціативно-образних основ цих висловів [12, с. 294, 295]. Звідси випливає, що зіставлення може виявити як подібність, так і відмінність у фразеологічній концептуалізації дійсності. Очевидно, для позначення певних понять у двох мовах можуть бути використані різні знаки, що продиктовано культурною різноманітністю.

Науковці послуговуються різними термінами для називання семантично співвідносних ФО в різних мовах, що спричиняє деяку неоднозначність. Однак

найбільш поширеними є терміни *фразеологічний еквівалент* та *фразеологічний аналог*. До еквівалентів зараховують ФО, які збігаються за такими ключовими ознаками, як семантика, стилістичне забарвлення, образність, та мають тотожний лексичний склад і структурно-граматичну організацію. Аналогами називають ФО, які мають рівнозначні відповідники в іншій мові, однак відрізняються за компонентним складом та образністю. Аналоги мають однакове сигніфікативно-денотативне значення та емоційно-оцінну конотацію. Згідно з класифікацією лінгвіста Д. І. Квеселевича, міжмовні еквіваленти бувають повними та частковими. *Повні фразеологічні еквіваленти* ідентичні за своєю семантикою, лексичним складом, граматичним оформленням та стилістикою. *Часткові еквіваленти* мають неістотні відмінності в лексичному наповненні та граматичній структурі. *Аналоги* є однаковими або близькими за значенням, але відрізняються певною мірою за складниками та/або синтаксичною організацією [14]. Повними еквівалентами є, наприклад, такі ФО української та англійської мов: *світла голова* – *a clear head*, *довгий язик* – *a long tongue*, *старий лис* – *an old fox*. До часткових фразеологічних еквівалентів належать ФО *червоний як рак* – *as red as lobster*, *червоніти як маків цвіт* – *blush like a rose*, *вовк в овечій шкурі* – *wolf in sheep's clothing*. До фразеологічних аналогів доречно віднести такі пари ФО, як *за словом до кущені не лізти* – *to be ready with one's tongue*, *серце з перцем* – *as hot as pepper*, *мокра курка* – *nose of wax* [14]. О. П. Дмитренко вважає, що еквівалент можна називати абсолютним, якщо констатовано збіг між порівнюваними ФО за всіма критеріями, до яких віднесено денотативне значення, граматичну структуру, емоційно-оцінну конотацію, стилістичне забарвлення та мотивацію. До прикладу, це ідентичні в німецькій та українській мовах ФО *die melkende Kuh* – *дійна корова*, *arm wie eine Kirchenmaus* – *бідний як церковна миша*, *das tägliche Brot* – *хліб насущний*, *auf großem Fuße leben* – *жити на широку ногу*, *das Faß der Danaiden* – *бочка данаїд*, *der Goldene Regen* – *золотий дощ* [12, с. 297].

У мовах різного ступеня спорідненості можна знайти повні та часткові

еквіваленти, зокрема, *to swim against the current/stream* та *gegen den Strom schwimmen* в англійській і німецькій мовах відповідно. Сюди також належать такі приклади: *to carry owls to Athens* (англійська мова) та *Eulen nach Athen tragen* (німецька мова); *to carry water into the sea* (англійська мова) та *porter de l'eau à la rivière* (французька мова) [8, с. 15, 16]. Е. Пійрайнен зауважувала, що ідіоми в різних мовах можуть мати подібну синтаксичну структуру та ядерне метафоричне значення, однак відрізнятися набором лексем [8, с. 14]. Прикладом можуть слугувати ідіоми типу *OUT (OF) X IN/INTO Y*: *out of the frying pan into the fire* (в англійській), *vom Regen in die Traufe* (у німецькій), *amach as na tuineacha is isteach sna driseacha* (ірландська). Позиції *X* та *Y* мають різне лексичне наповнення, але перебувають в однаковому семантичному відношенні один до одного в межах тих самих концептів (ВОГОНЬ, ВОДА, ШИПИ), що приводить до ідентичного семантичного результату “з поганої ситуації в ще гіршу” [8, с. 15]. Також можна назвати такі приклади: *to carry coals to Newcastle* (англійська), *vodo v morje nositi* (словенська), *nosić drzewo do lasu* (польська). Усі три вказані ідіоми мають значення “приносити речі в місце, де подібного вже є багато” [8, с. 16].

А. В. Кінащук переконана, що не доводиться говорити про цілковиту відповідність у галузі фразеологічних досліджень, позаяк кожна ФО має власне унікальне значення у відповідній мовній системі. Інтернаціональні ФО є тими сегментами словника, які ґрунтуються на поширених міжмовних концептах [15, с. 229-230]. За словами І. М. Клименко, еквівалентні в різних мовах ФО здебільшого походять зі старовинних джерел, таких як Біблія, міфи, вислови історичних діячів (*Achilles' heel* – *ахіллесова п'ята*, *the fifth column* – *п'ята колона*, *to be in the seventh heaven* – *бути на сьомому небі*) [2, с. 50].

Отже, порівняння ФО на базі різних мов є частиною контрастивних досліджень. ФО часто демонструють співвіднесеність асоціативно-образних основ. Лінгвісти-компаративісти оперують термінами *фразеологічний еквівалент* і *фразеологічний аналог*. Еквіваленти збігаються за формально-

семантичними та стилістичними ознаками. Аналоги мають подібну семантику й емоційно-оцінну конотацію, але відрізняються за складниками. Головним, проте, є тотожний семантичний результат, який вони маніфестують. Міжмовні ФО ґрунтуються на інтернаціональних концептах, однак вони все ж залишаються одиницями національної фразеологічної системи.

1.3. Специфіка фразеологічних одиниць із компонентом-зоонімом

ФО відображають особливості світосприйняття певного народу, закріплюють культурні стереотипи, кодуєть етнопсихологічну інформацію та сконцентровують накопичені поколіннями знання. У ФО із зоонімічним компонентом зафіксовано фрагменти практичного досвіду носіїв мови та уявлення про тварин, спроектовані на людину. Вживання фаунізмів у фразеології пов'язане з уявленнями дохристиянських часів, коли люди персоніфікували природу, наділяючи представників фауни і флори людськими рисами [16, с. 32, 34]. Окрім цього, ФО з анімалістичним компонентом є джерелом відомостей про соціально-побутові й духовні зв'язки між членами етносу [17, с. 69]. Звідси випливає, що зоонімічні ФО є образно-експресивними носіями культурологічної інформації. Вони містять уявлення лінгвокультурного колективу про представників фауни, перенесені на людину.

Зоофразеологізми є чітко окресленою тематичною групою у складі фразеологічного фонду мови. М. Лозицька зауважує, що зоофразеологія віддзеркалює специфіку ментального лексикону мовного колективу [18, с. 17, 18]. Лінгвіст М. Юма вказує на те, що досліджуючи цю особливу групу фразеологізмів на матеріалі різних мов, можна виявити схожість і розбіжності в символічних полях і культурах. Наприклад, культурно продиктованими є ті характеристики, що приписуються тваринам і переносяться на людей [9]. ФО із зоокомпонентом є чисельним пластом будь-якої мови, адже номінації тварин

належать до найдавнішої лексики. Зоосемізми, вжиті в переносному значенні, репрезентують різні аспекти матеріального й духовного життя суспільства на концептуальному рівні [19, с. 51]. Компонентам лексико-семантичної групи “зооніми” властива висока фразеологічна активність, що є результатом тривалого співжиття людини зі світом фауни [20, с. 250]. Алгоритичне осмислення назв тварин пов’язане з багаторічним спостереженням за їхньою зовнішністю та поведінкою [21, с. 161-162]. Це означає, що участь анімалістичної лексики у творенні ФО великою мірою зумовлена екстралінгвістичними факторами. Ключову роль відіграло те, що тварини завжди оточували людей, брали участь у їхньому житті й господарській діяльності, що дало можливість мовцям зробити узагальнення про типову поведінку та риси представників світу фауни.

Р. Бадні слушно зауважує, що ФО є продуктом метафоричного мислення носіїв мови [22, с. 497]. О. В. Лапунова також пише про те, що метафоризація є основним способом утворення ФО, вона являє собою латентне порівняння одного класу об’єктів із іншим. У зоофразеологізмах можна спостерегти асоціацію, засновану на метафоричному перенесенні “тварина → людина” [20, с. 251, 252]. За Н. Колін, основою зоонімічних ФО є концептуальна метафора ЛЮДИ – ТВАРИНИ. За допомогою персоніфікації позитивні або негативні якості, якими нібито наділені тварини, переходять на людину чи життєві ситуації [6, с. 23]. Назва тварини як тематичний індикатор спрямовує формування цілісного фразеологічного значення. У складі ФО зоосемізми реалізують свій образно-символічний потенціал.

М. Гуда подає такі структурні моделі ідіом з анімалістичним компонентом:

1) ідіоми у формі фрази:

а) тваринний компонент + іменник (*cow juice* – молоко; *cow paste* – масло; *bullshit story* – брехня);

б) прикметник + тваринний компонент (*fat cat* – багатій; *afraid cat* – боягуз);

в) дієслово + тваринний компонент (*turn turtle* – дати задній хід);

- г) тваринний компонент + прийменник (*duck down* – нагнутися; *duck out* – піти непомітно);
- г) тваринний компонент + дієслово (*duck and cover* – сховатися, переховуватися);
- 2) ідіоми у формі присудкової групи (*back the wrong horse* – підтримувати того, хто зазнає поразки; *keep the wolf from the door* – стримувати почуття голоду; *throw to the wolves* – пожертвувати; *catch turtle in a jar* – отримати щось легко);
- 3) ідіоми у формі речення (*the early bird catches the worm* – хто рано підводиться, за тим і діло водиться; *a cat in gloves catches no mice* – не намочившись, риби не впіймаєш) [23, с. 202 – 204].

Отже, ФО із зоонімічним компонентом містять важливу лінгвокультурну інформацію. За допомогою цих одиниць можна зрозуміти специфіку національного світогляду та ставлення етносу до представників фауни. Зоосемізм є опорним компонентом у складі ФО та носієм алегоричного значення. Висока фразеоактивність зоологічної лексики зумовлена дуже тривалим співіснуванням людей і тварин.

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА ТА ЗООМОРФНА МЕТАФОРА

2.1. Концептуальна метафора як продукт повсякденного асоціативного мислення

2.1.1. Основні положення теорії концептуальної метафори.

Метафора є образною номінацією життєвих реалій і понять різного рівня абстракції. Вона відображає цінності та особливості світосприйняття представників лінгвокультурної спільноти. Ця фігура мовлення є вербальним продуктом пізнавально-когнітивної діяльності людини, творчого переосмислення асоціативних зв'язків між явищами. Метафора фіксує культурно-історичний досвід народу, його уявлення про світобудову та місце людини в ній поряд із іншими істотами.

У когнітивній лінгвістиці метафору розглядають як універсальний інструмент повсякденного мислення. Теорію концептуальної (або ж когнітивної) метафори у своїй фундаментальній праці “Метафори, якими ми живемо” виклали американські мовознавці Дж. Лакофф та М. Джонсон. Вони розуміють метафору як поєднання двох понятійних сфер – донора та реципієнта. Донорська сфера є впорядкованою та зрозумілою для учасників комунікації й надає засоби вербалізації смислів. Сфера реципієнта виступає новим фрагментом дійсності і потребує пояснення за допомогою вже відомих знаків [24, с. 87]. Згідно з теорією Лакоффа-Джонсона, когнітивні метафори є системними зіставленнями між концептуальними сферами. Донорська сфера є реальною або відомою людині в результаті її взаємодії з довкіллям, а реципієнтна сфера навпаки є абстрактною та нематеріальною [25, с. 67, 68]. Вищезгадані мовознавці вважають, що в довготривалій пам'яті мовців уже закладена відповідність між певними видами донорської та реципієнтної сфер завдяки нашому сенсорно-моторному досвіду. Залежно від того, що оточує нас у навколишньому середовищі, деякі види перенесень є більш продуктивними, ніж інші [26, с. 252]. Можна стверджувати, що концептуальна метафора є наслідком перцептивного досвіду носія мови. Це означає, що мовець проводить асоціативну паралель на основі власних відчуттів та робить певний висновок про пережите.

Метафоризація включає істотну емпіричну складову, яка є визначальною

для формування кінцевого судження. А. О. Худолій обґрунтовує, що під час процесу метафоризації відбувається зіставлення референтів двох концептосфер. Цей процес базується на подібних якостях референтів, що породжують аналогію, а також на відмінних характеристиках, які спричиняють семантичну аномалію [27, с. 92]. Чорногорські дослідниці В. Вуйкович та М. Вукович-Стаматович переконані, що концептуалізація світу є метафоричною за своєю природою, а вербалізація концептуальних метафор відбувається за допомогою різних мовних висловів. Концептуальна метафора є ментальним механізмом, який допомагає нам розуміти й структурувати реальність. Завдяки метафоричній аналогії складні, незнайомі й абстрактні концепти можна пізнати, звернувшись до вже відомого нам досвіду [28, с. 4]. Водночас угорський мовознавець З. Ковечеш зауважує, що навіть ті сфери, які здаються зрозумілими і простими, можуть бути концептуалізовані за допомогою складників інших сфер [28, с. 6]. О. М. Газуда відносить метафору до основних засобів пізнання й концептуалізації дійсності. Вона розкриває суть одного явища за допомогою перенесення властивостей іншого на основі подібності між ними. Використання мовного знака однієї концептосфери на позначення елемента іншої сягає корінням мовно-культурної традиції народу. Процес метафоризації полягає в тому, що відбувається семантичний зсув у напрямку переносного значення лексем [29, с. 17, 18, 19]. Необхідно зазначити, що когнітивна лінгвістика дозволила метафорі вийти з поля функціонування, обмеженого тільки художніми текстами, тобто розширила стилістичні можливості цього мовного засобу та вилучила його з виключної компетенції літературознавства. Мовознавець А. Ченкі називає метафору засобом, який уможлиблює сприйняття одного типу об'єктів за допомогою характеристик іншого [30, с. 68]. Процес метафоризації відбувається завдяки когнітивному проектуванню між референтами концептуальних сфер (*cognitive mapping*) [31, с. 10]. З напрацювань зазначених лінгвістів випливає, що метафора є інструментом осмислення реальності на основі асоціативних зв'язків між концептосферами. Метафоричність мислення полягає в тому, що мовці пізнають

абстрактні феномени, зіставляючи їхні властивості з якостями більш конкретних сутностей. Процес метафоризації залучає життєвий досвід людини, активізує різні пласти її знань та уявлень. Метафора є схемою нашого повсякденного мислення, засобом створення логіко-понятійних, причинно-наслідкових, та часово-просторових відношень.

Л. І. Ніжнік обґрунтовує, що концепт являє собою відображення світу в психіці мовця, а тому є одиницею ментального лексикону. Аналіз концептуальної метафори дозволяє простежити кореляції у свідомості носія, які відбуваються під час вибору лексичних засобів вираження певного концепту. Традиційною є класифікація метафор на *усталені (конвенційні)* та *творчі (індивідуальні)*. Конвенційні метафори бувають трьох видів: орієнтаційні (просторові), онтологічні й структурні. Орієнтаційні стосуються орієнтації в просторі, оперуючи такими поняттями, як “вгору – вниз”, “попереду – позаду”, “всередині – ззовні”, “близько – далеко” і т. ін. Онтологічні метафори опредметнюють абстрактні поняття, здійснюючи відсилки до більш конкретних сфер. Вони ототожнюють елементи цільового домена з різними видами об’єктів. Структурні метафори використовують певне структуроване поняття для побудови структури іншого, яке є менш упорядкованим [32, с. 13, 14].

За словами О. С. Сахнюк, завдяки процесу метафоризації відбувається формування нових ментальних категорій та концептуальних систем. Концептуальна метафора є результатом здатності людини відстежувати подібність між різними класами об’єктів [33, с. 31], тобто її пізнавально-аналітичної діяльності. Когнітивний потенціал метафори полягає в тому, що елементи донорської сфери, яка відома мовцеві через фізичний контакт, структурують реципієнтну сферу, яка є менш зрозумілою. Наприклад, метафора ARGUMENT IS WAR демонструє, як можна осмислювати суперечку в термінах війни. Зокрема, суперечку можна виграти або програти, опонент сприймається як супротивник, а учасники суперечки вибудовують власні стратегії [33, с. 31]. Орієнтаційна когнітивна метафора GOOD IS UP перебуває в основі таких

висловів, як *I feel on top of the world* та *I'm feeling up*. Протилежним за значенням є метафоричний концепт BAD IS DOWN, що закладений в образних висловах *My spirits sank* та *I feel so low these days* [30, с. 68]. Традиційною стала концептуалізація часу за допомогою домену ГРОШІ, наслідком чого є, зокрема, такі метафоричні вислови: *we are running out of time; you are wasting your time; can I rob you of five minutes* [34, с. 5]

А. О. Худолій зауважує, що метафоричне мислення нерозривно пов'язане з тим, як носії мови інтерпретують дійсність. Метафора відображає особливості розуміння світу суспільством на певному етапі. Вона категоризує й концептуалізує явища, поєднує реальність і пізнання, інформує про пріоритети у свідомості членів лінгвокультурного колективу [27, с. 86]. На думку науковця, призначення метафори полягає у відтворенні чуттєвого досвіду, який перебуває в основі міфологічного символізму. Метафора, ґрунтуючись на історико-культурній спадщині, є формою існування давніх уявлень мовної спільноти [27, с. 91]. Звідси випливає, що метафора є ключем до закладених у національно-мовній картині світу стереотипів сприйняття та культурно зумовлених канонів.

Ю. В. Бережанська та А. А. Стриж стверджують, що концептуальна метафора є визначальним чинником у формуванні семантичної структури фразеологізму, тобто значення останнього може бути встановлене шляхом дослідження взаємодії двох концептосфер. На думку цих лінгвістів, когнітивний підхід відкриває шлях до розуміння прихованої логіки непередбачуваних, на перший погляд, фразеологічних одиниць [31, с. 11].

Л. М. Приблуда виокремлює такі метафори залежно від виду донорської сфери: природоморфну, антропоморфну, міфоморфну, казкоморфну та метафору-синестезію. Природоморфну метафору мовознавиця членує на зооморфну, фітоморфну та ландшафтну [35, с. 51].

2.1.2. Концептуалізація різних сфер людської життєдіяльності.

Для кращого розуміння принципів дії метафоричного перенесення варто

навести декілька прикладів концептуальних метафор.

Мовознавець А. О. Худолій у своїй монографії виокремлює концептуальну метафору СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ – ТЕАТР. Така паралель видається можливою з огляду на те, які елементи театральної сфери приписуються політичній царині: актори, сцена, попередньо написаний сценарій, зіграні емоції, робота режисерів, передбачуваність розвитку подій. Театральна метафора допомагає завуальовано сказати про лицемірство політичних діячів, фальшивість передвиборчих обіцянок, наявність постановників процесу. Науковець наводить приклади вживання мовних знаків із домену ТЕАТР на позначення реалій суспільно-політичного життя: *the national stage, world actors, into the spotlight, sideshow, star of the show, the curtain falls, behind the curtain, to walk the tightrope, to run the show* [27, с. 164, 165, 166]. А. О. Худолій пов'язує активне проектування сфери-джерела “театр” на сферу-ціль “політика” з тим, що остання постає в уявленні людей несправжньою, награною, відірваною від реального життя [27, с. 167].

М. Вукович-Стаматович пропонує розглядати політику крізь призму спортивної тематики. За її словами, концептуальна метафора ПОЛІТИКА – ЦЕ СПОРТ включає низку проектувань: політик – спортивний гравець, політична партія – спортивна команда, вибори – спортивний матч, виборці – вболівальники, демократичні правила – спортивні правила, отримання більшості голосів – перемога у спортивному матчі, політична справа – м'яч. Творці концептуальної метафори зазвичай обирають найбільш популярний серед цільової аудиторії спорт. Так, футбол вважають найчастотнішою донорською сферою в Іспанії з огляду на те, що саме ця гра викликає почуття національної єдності в країні. У США вдаються до порівняння політики з бейсболом, американським футболом та боксом, що не викликає здивування, зважаючи на їхню велику популярність у Штатах. У Китаї видами спорту, які слугують джерельною базою для політичних метафор, є передусім волейбол, футбол і пінг-понг. Принагідно зауважити в цьому контексті, що метафора КОМАНДА здатна стимулювати почуття зв'язку

між народом і політиком, адже в такому випадку виборці є учасниками процесу, а не просто пасивними спостерігачами [36, с. 384, 385]. Політика та спорт хоча і є явищами позамовної дійсності, підлягають образному переосмисленню, наслідком чого є поява спортивної лексики в політичній сфері. Прикладами метафоричного слововживання є, зокрема, *big players, a playground, competitors, offside, the waiting bench, play by rules, a yellow card, a red card, a champion, a free-kick wall, the second league* [36, с. 390, 391].

Одним із прикладів гендерно маркованих концептуалізацій є метафора ЖІНКИ – ЦЕ ТВАРИНИ. Іспанська науковиця Е. Турпін ґрунтовно досліджує цю метафору задля вивчення стереотипів за ознакою біологічної статі. Жінок переважно порівнюють із домашніми тваринами, худобою та звірами. Таке проектування надає доступ до уявлень про роль жінки в суспільстві, які спровокували перенесення подібного характеру. Однією з найбільш поширених концептуалізацій є ЖІНКА – ЦЕ СОБАКА. Найбільш уживаним словом для образливого називання жінки є лексема *bitch*, котра наділена такими оцінними конотаціями, як злостивість, уїдливість і властолюбство. Коли жінку називають словом *kitten*, це натякає на такі приписувані їй ознаки, як грайливість, ніжність, незрілість, побутовість, що по суті знижує її зі статусу людини до категорії сексуальної іграшки. Також часто вживаними на позначення жінки є зооніми *cow, mule, sow, mare* та *rabbit*. Особу жіночої статі ідентифікують із худобою через функції роботи по господарству й плодоношення. Назви великих ссавців типу *cow* і *sow* пов'язані зі значними розмірами тіла та непривабливим зовнішнім виглядом і навіть уявною проміскуїтетністю. Їх зазвичай експлуатують задля отримання продуктів харчування або грошової вигоди. Водночас зоосемізм *rabbit* може бути вжитий для концептуалізації жінки, яка народила багато дітей, з огляду на активну репродуктивну здатність кролиць. Зрештою, жінку також часто порівнюють зі звірами, і тоді відбувається актуалізація тваринних інстинктів, які приписуються їй. У цьому випадку важливо розуміти, що дикі тварини не складають компанію людині і не виконують важку працю, а навпаки

є незалежними, вільними і можуть вижити без допомоги людини. Вони становлять загрозу для фізичного здоров'я людей і вважаються небезпечними. Найбільш уживаними лексемами для називання стервозних жінок є *coyote*, *fox*, *vixen*, *she-wolf*, *lioness* і *tigress* [34, с. 11-21]. Як бачимо, вживання зоонімів для концептуалізації жінок має здебільшого пейоративний характер, адже приписує жінкам тваринні риси і спрямоване на приниження та знецінення осіб жіночої статі.

Мовознавиця О. О. Нагорна як приклад етнокультурно маркованої метафори подає фразеологічну одиницю *Scotch mist* (шотландський туман). У його основі перебуває складна концептуальна метафора **НЕРЕАЛЬНА СИТУАЦІЯ – ШОТЛАНДСЬКИЙ ТУМАН**, яку можна звести до первинної метафори **СИТУАЦІЯ – АТМОСФЕРНЕ ЯВИЩЕ**. Ця метафора залучає знання з царини метеорології, а саме про кліматичні умови Шотландії. Так, у цій місцевості ніколи немає туману, замість нього випадає мряка. Звідси випливає, що шотландський туман – це щось вигадане, ефемерне. Знання про неможливість атмосферного явища в конкретній місцевості послугувало підставою для метафоричного перенесення зі сфери метеорології в площину життєвих явищ [37]. ФО *Scotch mist* ілюструє проникнення національно-культурної інформації у фразеологію. Концептуальна метафора в основі ФО оперує активізованими знаннями про локальний клімат. Життєві явища зазнали асоціативного переосмислення в термінах метеорології.

Як бачимо з наведених прикладів, концептуалізація може відбуватись у різних сферах життя – суспільно-політичній, соціальній та побутовій. Метафори можуть бути засновані на уявленнях про політику, знаннях про атмосферу та навіть гендерних стереотипах.

2.2. Зооморфна метафора як один із видів концептуальної метафори

У лінгвістичній науці склалася цілком послідовна думка щодо розуміння терміна “зооморфна метафора” (або ж “зоометафора”). Так, А. Сакалаускайте під зоометафорою розуміє метафору, у якій поведінка чи зовнішній вигляд тварини є відсилкою до поведінки чи зовнішнього вигляду людини [38, с. 17]. М. Рухі та М. Маханд стверджують, що зоометафорою слід вважати вживання назви тварини як джерела вторинної номінації [26, с. 252]. За науковцем Д. Хандаяні, зоометафора заснована на порівнянні рис людини з характеристиками тварини [39, с. 133]. Суть зооморфної метафори полягає в тому, що відбувається проектування концептуальної сфери ТВАРИНИ на концептуальну сферу ЛЮДИНА. Людину оцінюють через властивості тварини, при цьому елементи двох концептосфер корелюють між собою. Процес відображення відбувається тоді, коли донорській та реципієнтній сферам приписують подібні атрибути. Наприклад, у вислові “він – свиня” зооморфізм *свиня* вказує на метафору ЖАДІБНІ ЛЮДИ – СВИНІ, яка є підвидом концептуальної метафори ЛЮДИ – ТВАРИНИ. За допомогою цієї метафори вдається уявити поведінку жадібних людей, взявши за приклад поведінку свиней [40, с. 144-145]. М. Юма констатує, що тварини наділені символічними значеннями в їхній добрій чи поганій поведінці, зовнішньому вигляді, ставленні до людей тощо. Тваринна метафора (перенесення з тваринного світу на світ людей) відіграє важливу роль у паремійних одиницях та ідіомах [9].

Виникнення зооморфної метафори сягає корінням прадавніх часів, коли первісна людина не сприймала себе як особливу істоту, відмінну від тваринного і рослинного світу. Унаслідок таких уявлень виник тотемізм – вірування, згідно з яким людина є нащадком тварини, а тварина перебуває на вершині соціальної ієрархії. Оскільки представники фауни почали викликати емоційно-оцінні асоціації, зооніми поступово набули переносних значень [41, с. 90]. Зоометафорам притаманна яскраво виражена етнокультурна маркованість. Зооморфізми являють собою мовне відображення культурно-національних еталонів і стереотипів, які закорінені в менталітеті певної лінгвокультурної

спільноти. При цьому особливу роль у лексичному значенні зоонімів, які є елементами національно-мовної картини світу, відіграють конотації [42, с. 33]. М. Й. Петришин, який досліджує зоометафору в прислів'ях і приказках латинської мови, зазначає, що в різних культурах зооніми викликають стійкі асоціації, які може бути спроектовано на людину в результаті образного переосмислення. Науковець обґрунтовує, що паремії з анімалістичним компонентом є продуктом спостереження за тваринним світом, і називає їх “культурно-інформаційним фондом” кожної мови [43, с. 285, 286].

Е. Турпін вказує на те, що порівняння людини з твариною транслює переважно негативну оцінку. Це можна пояснити, якщо взяти до уваги концепцію ВЕЛИКОГО ЛАНЦЮГА БУТТЯ, головною метою якого є визначення місця для всього у Всесвіті в суворій ієрархії. Класифікація від нижчих форм буття до вищих виглядає так: неживі члени, вегетативні члени, тварини, люди, небесні істоти та Бог. Ця ієрархія передбачає, що вищі й більш розвинені форми буття домінують, здійснюють контроль над нижчими створіннями. Як наслідок, коли людей порівнюють із тваринами, їх часто принижують. Саме тому зооморфну метафору можна вважати засобом вираження небажаних людських характеристик. Зокрема, в англійській мові зооніми часто вживають для того, щоб сказати про низькі інтелектуальні здібності людини: *goosey*, *donkey*, *beast*. Однак деякі ідентифікації людини з тваринами мають позитивну семантику. До прикладу, *лев* асоціюється з хоробрістю, *бик* – фізичною силою, *рись* – розумом. Крім цього, культурні уявлення та ставлення спільноти до певних тварин теж є дуже важливими для конструювання зооморфних метафор. В іспанській мові поширеним джерелом утворення метафор і фразеологічних одиниць є корида. Відповідно вислів *bull of good horns* позначає добре кваліфіковану в якомусь питанні людину і являє собою схвальну характеристику [34, с. 9, 10, 11].

Зооморфна метафора охоплює різні за типами перенесення групи: назви тварини на людину на основі подібності до цієї тварини за зовнішніми ознаками,

інтелектуальними здібностями, поведінкою, емоційним станом, характером тощо; назви частини тіла тварини на частину тіла людини; динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини; звуків тварин на звуки, які продукує людина; назви групи тварин на групу людей; назви житла тварини на житло людини; дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини [35, с. 52-61]. На думку Т. І. Міхеєвої, основою зоометафори є властивість, реально наявна у тварини, або уявна, приписана їй мовним колективом. [44, с. 20]. Тобто зоометафори виражають оцінку об'єкта і мають додаткове інформативне навантаження.

А. О. Худолій обґрунтовує, що світ природи є основним джерелом концептуалізації суспільно-політичного життя в американській публіцистиці. Науковець виокремлює дві концептуальні метафоричні моделі: ЖИТТЯ – ДИКА ПРИРОДА та ЛЮДИ – ЗВІРІ. Також він звертає увагу на те, що зоологічну лексику широко вживають у переносному значенні для експресивного зображення реалій. Як результат метафоричного використання фаунізмів відбувається актуалізація конвенційних для мовного колективу асоціацій [27, с. 116, 117]. Екстралінгвістичні чинники діють так, що одні ознаки тварин виходять на перший план, тоді як інші редукуються. Унаслідок метафоризації відбувається деактуалізація диференційних сем (родових ознак) та посилення потенційних сем. До останніх належать, наприклад, семи “злість” (*вовк*), “тупість” (*осел*), “працьовитість” (*бджола*) [43, с. 286]. Переносне значення є результатом перестановок у семантиці зоонімів, через що другорядні ознаки стають доміантними. Саме оцінні конотації зоосемізмів є підґрунтям метафоричного перенесення за моделлю “тварина → людина” [24, с. 87]. Процес метафоричного перенесення відбувається завдяки тому, що людина пропускає явища світу фауни крізь призму особистого світосприйняття і порівнює їх із власним соціальним досвідом.

Л. Гуанжун називає три фактори, які спричиняють ототожнення людини з твариною. По-перше, люди і тварини певною мірою подібні за зовнішнім

виглядом та поведінкою. По-друге, людська культура, зокрема міфологія, релігія і мистецтво, тісно пов'язані з тваринами. По-третє, людям властива сила уяви, яку вони реалізують, спостерігаючи за тваринами [25, с. 68]. І. Лопес доходить висновку, що метафоричне значення зооніма залежить від п'ятих параметрів: середовища проживання, розміру тіла, зовнішності, поведінки, відносин із людиною. До того ж вказані параметри можуть бути інформативними для розуміння змісту зооморфних метафор [45, с. 82]. Це означає, що зооморфні метафори великою мірою спираються на об'єктивні властивості тварин. Ключову роль відіграють спостереження за світом фауни та здобуті в результаті знання. Важливими для конструювання зоометафори також є зовнішній вигляд тварини, її звички та значення в житті людини.

Зооморфна метафора використовує мовні знаки концептосфери ТВАРИНИ для опису життєдіяльності людини. Вона репрезентує характеристики людини шляхом уподібнення її зовнішності, поведінки, характеру рисам представників фауни. Важливо розуміти, що за зоонімами в мові закріплені потенційні семи, які є результатом вікової традиції. У формуванні зоометафори важливу роль відіграють об'єктивні якості тварин та усталені в національно-мовній картині світу уявлення про них.

РОЗДІЛ 3. ЗООМОРФНА МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ

3.1. ФО, засновані на перенесенні назви тварини на людину

ФО з анімалістичним компонентом, які ґрунтуються на метафоричному перенесенні назви тварини на людину, становлять найбільшу частку дослідженого лінгвістичного матеріалу (42 %). Зоосемізми є опорними словами,

які визначають змістове наповнення цілої одиниці. Виражаючи уявлення про риси характеру та поведінку людини за допомогою зоолексем, ці ФО засновані на кореляції актуальних ознак концептосфер ЛЮДИНА і ТВАРИНИ.

Зооніми *вовк* та *вівця* є активними учасниками ФО і при цьому мають антонімічну відносно один одного переносну семантику. ФО *a wolf in sheep's clothing* [46, с. 429] репрезентує метафоричне функціонування назв двох діаметрально протилежних за якостями тварин. Якщо вовк асоціюється з агресією, жорстокістю, безжальністю, то вівця – з жертовністю, покірністю, лагідністю. Вовк є кровожерним хижаком, який харчується плоттю інших тварин. Натомість вівця – миролюбна травоядна істота, не схильна до насильства. Алегоричний образ вовків в овечій шкурі присутній як у байках Езопа, так і в Біблії. Очевидно, це застереження виникло в дохристиянські часи, а потім потрапило до тексту Біблії. У байці Езопа сюжет розгортається навколо того, що підступний вовк одягнув на себе овечу шкуру, щоб увійти в довіру до пастуха та тварин. Примітно, що в найдавнішому перекладі байок Езопа англійською мовою, який здійснив В. Кекстон у 1484 р., замість зоосемізма *вовк* ужито зоолексему *собака*. Першим англомовним біблійним текстом, у якому сказано саме про вовка, була Біблія Дж. Вікліфа. Вовк в овечій шкурі – це людина, яка приховує власні злі наміри за маскою невинності. Ісус навчав своїх послідовників остерігатися фальшивих пророків, які зовні були добродішними, а насправді становили небезпеку [47]. Звідси випливає, що в проповіді Христа зоосемізми вжито фігурально на позначення лицемірних людей. Метафора побудована на конфлікті того, як людина подає себе візуально, та її духовної сутності. Вовк, який маскується під подобою вівці, хоче втертись у довіру, щоб успішно втілити в життя лихий задум. Подібні асоціації закладені у ФО *sheep among wolves* [48, с. 856], де зоосемізми *wolf* і *sheep* реалізують потенційні семи *злість* та *невинність* відповідно. ФО *sheep without a shepherd* [48, с. 856] демонструє, що вівці в народному уявленні – це безпорадні тварини, які приречені на труднощі та загибель без керівництва мудрого й досвідченого

пастиря.

Фаунізм *віслюк (осел)* у фразеології англійської мови втілює такі риси характеру людини, як безвольність, несміливість та смиренність. Однією з ФО, яка потрапила з філософської літератури в народний ужиток, є *donkey between two bundles of hay* [48, с. 92]. Французький філософ 14 ст. Жан Буридан писав про віслюка, який не міг вибрати між двома однаковими пучками сіна і зрештою помер від голоду. Цей віслюк уособлює людину, яка не може обрати між речами тотожної вартості. Віслюк помирає, тому що в нього немає мотиву, який би спонукав його зробити раціональний вибір на користь якоїсь із опцій. Оскільки пучки сіна є абсолютно ідентичними, бажання віслюка виявляється паралізованим у цьому випадку [49]. Зображена ситуація являє собою дилему, у якій людина має дві еквівалентно привабливі та доступні альтернативи і через це втрачає свободу вибору. Буриданів віслюк є втіленням парадоксу у філософській концепції свободи волі [50]. М. Й. Петришин зауважує, що зоолексема *осел* реалізує здебільшого пейоративні конотації, уособлюючи такі негативні риси людини, як упертість, невігластво, байдужість [43, с. 287]. На нашу думку, бездіяльність віслюка зумовлена не стільки його вродженою інертністю, скільки зовнішніми обставинами. Вказана ФО концептуалізує образ нерішучої людини, яка не може зробити вибір через те, що обидві альтернативи однаково влаштовують її в усіх аспектах. Позаяк відважитися на остаточний крок не вдається, людина повністю втрачає всі можливості, які в неї були. Зооморфна метафора, представлена в цій ФО, має екзистенційний характер. Очевидно, людина потрапляє в абсурдну ситуацію, коли не вибирає жодного варіанту, що призводить до фатального наслідку. ФО *Balaam's ass* [48, с. 61] за допомогою зоокомпонента *ass* репрезентує мовчазну і покірну людину, яка несподівано почала висловлювати свою думку і бунтувати.

Змія (гадюка) у фразеологічному фонді англійської мови асоціюється з її плазуванням і токсичною отрутою. ФО *a viper in your bosom* [46, с. 304] походить із байки Езопа, у якій фермер, який прихистив змерзлу гадюку, був укушений

нею після її одужання та помер від отрути. В англійській мові різні варіанти цієї ФО поширилися у 16 ст., коли були вжиті у творах Дж. Чосера та В. Шекспіра. Зазвичай цю ФО вживають із дієсловами *nourish/nurture/harbour/nurse*. Змією за пазухою називають людину, якій хтось допоміг і яка віддячує за це своєму рятівнику зрадою [51]. Вочевидь, того, хто відплатив за турботу підступним вчинком, цілком справедливо називати невдячним і лукавим. Традиційно змія символізує зло та облудність, диявольську сутність, оскільки саме ця тварина стала причиною гріхопадіння людини. Необхідно зауважити, що змії-спокусник увів Єву та Адама в оману, оскільки не повідомив, що їм загрожує вигнання з Едему та втрата безсмертя за куштування забороненого плоду. Змія вважають проклятою твариною, тому що Бог звелів йому плазувати на череві та їсти пил [52]. Зоолексема *snake* реалізує подібну негативну конотацію у ФО *a snake in the grass* [46, с. 360]. Змія в траві – це підступна людина, яка виглядає невинною або навіть дружелюбною, але насправді є зрадливою і планує заподіяти шкоду [52]. Ця людина є нещирою, оскільки видає себе за друга, але потай хоче завдати неприємностей. З огляду на це доводиться говорити про дволикість та підступність людини, яку порівняно зі змією.

Отже, ФО, засновані на перенесенні назви тварини на людину, виконують роль вторинної номінації, концептуалізуючи поняття про властивості людини. Зоосемізми зазнають асоціативного переосмислення та реалізують свої переносні значення. У фразеології англійської мови анімалізм *вовк* уособлює злість і безжальність, *вівця* – покірність та безпорадність, *осел* – смиренність і нерішучість, *змія* – дволикість та облудність. Такі потенційні семи є традиційними для народно-поетичного мислення.

3.2. Фразеологізми, засновані на перенесенні динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини

Вказана фразеотематична група є другою за відсотковим значенням (35%). Динамічна сфера включає різні види активностей і фізіологічних процесів у житті представників світу фауни. Людина схожа на тварину за багатьма ознаками, зокрема, будовою тіла, реакцією на зовнішні подразники, трудовою діяльністю, що й спричиняє зближення двох концептосфер та уможливорює порівняння між ними.

ФО *shed/weep crocodile tears* [46, с. 84] означає “прикидатися сумним або вдавано співчувати комусь” [53], “демонструвати нещирі докори сумління або смуток” [51]. Цей вислів ґрунтується на тому біологічному факті, що крокодили насправді плачуть, коли пожирають свою здобич. Також слізні залози крокодилів активізуються тоді, коли плазуни перебувають певний час на суші [54]. Тоді як слези в людини часто є виявом сильних емоцій (жалю, співчуття, радості), у крокодилів це механічні виділення зі слізних проток, які є результатом зневоднення поверхні очного яблука. Людина – це єдиний представник класу ссавців, слези якого можуть бути викликані емоціями [55]. Метафорична аналогізація між слезовиділенням у рептилії та плачем людини репрезентує останній як фальшиву демонстрацію почуттів, не підкріплену реальними внутрішніми переживаннями. Проливання сліз під час холоднокривного убивства жертви настановує на думку, що цей процес є наскрізь лицемірним, а тому людина, яка показово співчуває комусь, діє подібно до крокодила. Людина, яку порівняно з крокодилом, влаштовує своєрідний спектакль, грає роль, намагаючись виглядати щирою та викликати довіру.

ФО *bury one's head in the sand* [56, с. 176] сформувалася під впливом ненаукових ідей про життєдіяльність страусів. Ховати голову в пісок – це ігнорувати існування неприємного факту, навмисне не хотіти знати про ситуацію [53]. Ця ФО походить від хибного уявлення про те, що страуси зариваються головою в пісок, щоб сховатися від хижаків, оскільки вони вважають, що нападник не побачить їх, адже вони не бачать його [57]. Насправді страуси не ховаються в піску, однак іноді вони лягають на землю, щоб бути менш

помітними. Міф про “ховання голови в пісок”, міг виникнути через те, що страуси опускають голову під час споживання їжі. Джерелом цієї ФО, ймовірно, слугував також стереотип про тупість страусів і птахів загалом. Крім цього, страуси можуть шукати їжу в піску або ховати там яйця, але вони не засовують туди голову. Незважаючи на хибність, це уявлення про страусів досі є популярним [58]. Напевно, в лінгвокреативній свідомості народу страус, який заховав голову в пісок, викликає асоціації з людиною, котра категорично відмовляється визнавати неприємні для неї факти і хоче ізолюватися від них. Щоб вирішити проблему, потрібно взяти на себе відповідальність і вжити рішучих заходів, однак нівелювати значимість ситуації набагато простіше.

ФО *donkey work* ілюструє, що осел відігравав у край важливу роль у трудовій діяльності людини, виконуючи копітку господарську роботу. У світі людей обставини також можуть скластися так, що комусь доводиться трудитися важче й брати на себе більший тягар. *Donkey work* – це найбільш виснажлива чи нудна частина роботи [53], рутинна робота, яка вимагає багато зусиль [48, с. 176]. Цей вислів проводить паралель між вантажами, які часто доводиться нести ослам, та працемісткими завданнями, які виконує людина. Таке метафоричне перенесення мотивоване тим, що з усіх свійських тварин саме осли змушені неспинно й важко працювати. Осел повинен робити те, що відмовляється виконувати кінь, тому що він не є благородною твариною [59]. На нашу думку, у ФО *donkey work* реалізовано потенційні семи *працьовитість* і *покірність*, оскільки осел слухняно виконує марудну роботу і не виявляє при цьому невдоволення. Подібно до осла людина смиренно працює, не нарікаючи на труднощі, щоб заслужити на винагороду.

Досліджені метафоричні перенесення є результатом спостереження людей за динамічною сферою життя тварин. ФО *shed/weep crocodile tears* та *donkey work* виникли внаслідок образного переосмислення фізіологічних процесів та трудової діяльності тварин відповідно. ФО *bury one's head in the sand* відображає помилкове уявлення про поведінку страусів, однак слугує для характеристики

людини.

3.3. Перенесення дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини

Ця група ФО є третім за величиною сегментом досліджених зоонімічних ФО (11%). Якщо поведження людини з іншою людиною порівнюють зі ставленням до тварини, це свідчить про те, що зазвичай таке поведження є грубим і несправедливим. Аналіз відповідних ФО показує, що цей тип перенесення ґрунтується на відносинах людини з тваринами, де перша є вищою за статусом, а останні підкоряються їй.

ФО *clip sb's wings* [56, с. 427] означає “обмежити чийсь свободу”, “завадити чийсь амбіціям” [53], “взяти когось під контроль”, “завадити чийсь успіху” [50]. Утворення цієї ФО зумовлене практикою підстригати махові пера на крилі птаці, щоб вона не полетіла. Якщо підрізати крила, пташка зможе підлітати лише на незначну висоту. У переносному значенні обрізання крил – це накладення обмежень на певну діяльність людини [60]. Крила потрібні птахам, щоб долати значні відстані, змінювати місце проживання, тікати від небезпеки. Якщо крила підрізають, пташка фізично не може високо і вільно літати, тобто втрачає свою колишню свободу й можливості. Якщо крила підрізають людині, вона не здатна реалізувати свій потенціал, досягти успіху, діяти на власний розсуд. Людина зазнає втручання у свої плани, здійснення яких у повному обсязі тепер неможливо.

ФО *lead someone by the nose* [46, с. 137] відсилає нас до взаємодії людини з твариною, здійснення влади над останньою. Цей вислів – відображення того, як худобу ведуть за кільце, пропущене через її ніздрі. Станом на 16 ст. фраза вже набула метафоричного значення, яке стало основою для утворення ФО [51]. Водити когось за ніс – це “контролювати когось і змушувати його щось робити”

[60], “змусити когось виконувати все беззаперечно; домінувати над ким-небудь” [53]. Очевидно, худобі вдягають кільце на ніс, щоб тримати під контролем її рухи, приборкати її та вести в потрібному напрямку. Саме тому ФО *lead someone by the nose* слугує для метафоричної номінації тотального контролю однієї людини над іншою.

Ще одна ФО, заснована на перенесенні дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини, – це *rattle someone's cage* [46, с. 238], яка означає “розлютити або засмутити когось” [61], “змусити когось відчувати гнів або роздратування, зазвичай навмисно” [51]. Цей вислів побутує здебільшого в мовленні робочого класу носіїв англійської мови. Він використовує образ ув'язненої в клітці пташки або зачиненого звіра. ФО *rattle someone's cage* зазвичай адресована розгніваній чи роздратованій людині у формі запитання: “Who rattled your cage?” Еквівалентами цього вислову в американській англійській є *yank someone's chain / someone around*. Якщо інтерпретувати цю ФО буквально, то стає зрозумілою асоціація, яка перебуває в основі метафоричного перенесення. Так, діти або інфантильні дорослі люди трясуть клітку, щоб привернути увагу тварини, коли вона спить або дивиться в інший бік, що сильно нервує її [62]. Людину порівняно зі збудженою твариною, яку роздражнили грюканням по клітці і яка через це дуже розізлилася, стала агресивною. Слушно припускати, що хтось інший спровокував у людини таку бурхливу реакцію, порушивши її зону комфорту. До того ж така поведінка щодо іншої людини, як правило, є умисною, спрямованою на виведення її з рівноваги.

Як бачимо, люди можуть здійснювати над тваринами практично необмежену владу. Тоді як людина виконує роль господаря, тварина опиняється в не вигідному підпорядкованому становищі. Зокрема, людина може обмежити здатність птаха літати, контролювати пересування худоби та дратувати тварину грюканням по клітці. Перенесення дії щодо тварини на дію щодо іншої людини означає, що ситуація, яку описують, є вкрай скрутною для того, кого порівнюють із представником фауни.

РОЗДІЛ 4. ЗООМОРФНА МЕТАФОРА У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

4.1. ФО, засновані на перенесенні назви тварини на людину

Зооморфні фразеологічні одиниці німецької мови, які побудовані на метафоричному перенесенні назви тварини на людину, є другою за відсотковою часткою групою (32 %) серед досліджених висловів.

ФО *ein Wolf im Schafspelz* [63, с. 870] у німецькій мові має таке ж саме значення, як і в англійській. Однак вона є частковим еквівалентом англійської ФО, позаяк німецька ФО неістотно відрізняється за компонентним складом. Так, у німецькій ФО вжито лексему *Schafspelz* (овече хутро, овчина), а в англійській

– *clothing* (одяг, одяг). Зооніми *der Wolf* та *das Schaf* реалізують потенційні семи *злість* та *невинність* відповідно. О. Г. Марценюк зазначає, що зоосемізм *вовк* уособлює жорстокість, підступність, ненажерливість, голодне життя. На відміну від нього, зоосемізм *вівця* втілює беззахисність, чистоту і жертвовність [64, с. 56]. Дослідники Г. Пуллінг та М. Шишковітц зауважують, що багато повсякденних крилатих висловів походять із Біблії. За їхніми словами, вовком в овечій шкурі називають егоїстичну або владолюбну людину, яка намагається приховати свої справжні наміри. Ця фраза була вжита Ісусом, який у Нагірній проповіді закликав паству остерігатися фальшивих пророків, котрих порівняв із хижими вовками. Він просив вірян бути пильними, тому що багато хто прийде після нього, буде проповідувати від його імені, але матиме на думці зовсім інше [65]. Т. Кьотер зауважує, що вовк в овечій шкурі – це особа, яка виглядає та/або поводить, як безневинна, але за якою слід стежити, оскільки вона небезпечніша, ніж здається. Егоцентричних та деспотичних людей часто називають вовками в овечій шкурі, оскільки вони точно знають, як маніпулювати іншими людьми, та вміло приховують власні наміри. За допомогою цієї метафори Ісус демонструє, що людей слід судити не за їхнім зовнішнім виглядом, а радше за їхніми вчинками та поведінкою [66]. Звідси випливає, що *ein Wolf im Schafspelz* – це біблійно-християнська метафора, яка закріпилась у фразеологічному фонді німецької мови. Варто зазначити, що анімалізми *der Wolf* та *das Schaf (das Lamm)* наявні також у деяких інших фразеологічних одиницях, у яких вони так само символізують жорстокість і невинність відповідно. Такими ФО є, зокрема, *das Lamm beim Wolf verpfänden* [67, с. 385], *sich vom Schaf beißen lassen* [67, с. 554], *jmdn. den Wölfen zum Fraß vorwerfen* [67, с. 871], *unter die Wölfe geraten* [67, с. 871].

ФО *eine Schlange/Natter am Busen nähren* має значення “довіряти і робити добро підступній людині” [67, с. 665]. Ця ФО є повним еквівалентом англійської ФО *to nourish a viper in your bosom*. Вона була відома вже в давнину і своїм походженням зобов’язана байці Езопа про мандрівника і змію, де сказано: “Він

змилосердився над замерзлою змією і сховав її за пазуху, щоб зігріти” [68]. Як відомо, змія вкусила мандрівника після того, як віджила, і чоловік помер. Без сумніву, у фіналі байки змія виявилася невдячною та зрадливою, що дає можливість виокремити концептуальну метафору НЕВДЯЧНА ЛЮДИНА — ЗМІЯ. Анімалізм *змія / гадюка* черпає свою метафоричну семантику з міфології та символізує підступність, злобу, спокусу й небезпеку [64, с. 56]. Міфологічний образ змії має хтонічний характер, тобто цю тварину пов’язують із потойбічним світом. Змія символізує передусім жіноче начало, адже в її подобі було зображено давньогрецьких та єгипетських богинь [69, с. 122]. Очевидно, негативна репутація змії пов’язана також із біблійною легендою про первісний гріх, у якій цей лицемірний плазун під маскою доброчесності спокусив Єву та послугував причиною вигнання перших людей із Едему, внаслідок чого вони і їхні нащадки були приречені на земні муки.

Варто зауважити, що деякі фразеологічні одиниці ґрунтуються на гендерних стереотипах щодо жінок, що зумовлене довготривалим перебуванням жінки на нижчому щаблі суспільства порівняно з чоловіком. Наприклад, ФО *eine bunte Kuh* [63, с. 378] містить образливе позначення жінки за допомогою зооніма *корова*. Ця ФО має значення “надмірно одягнена, виряджена жінка” [67, с. 157]. За словами М. Баган, анімалізм *корова* використовують для зневажливого називання огрядної жінки. Це зумовлене мотиваційною ознакою “великий розмір тварини”, яку мовці переносять на зовнішні параметри особи жіночої статі [70, с. 54]. Концептуалізація жінки за допомогою зооніма *корова* є дискримінаційною та спрямованою на висміювання її тіла. Звідси випливає, що суспільство може дозволити собі засуджувати людину, а особливо жінку, за її зовнішній вигляд.

Отже, одиниці даної фразеотематичної групи базуються на називанні людина за допомогою зооніма, який реалізує свою потенційну сему. Як бачимо, ФО *ein Wolf im Schafspelz* та *eine Schlange/Natter am Busen nähren* є еквівалентами таких самих ФО в англійській мові. Це природно, адже їхніми

джерелами є Біблія та байка Езопа відповідно, тому вони проникли до фразеологічного фонду обох мов. Водночас основою для утворення ФО *eine bunte Kuh* послугував зневажливий відгук про габарити тіла жінки.

4.2. Фразеологізми, засновані на перенесенні динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини

Ця фразеотематична група є найбільшою за відсотковим значенням та становить 37 % від опрацьованого лінгвістичного матеріалу.

ФО *Krokodilstränen weinen/vergießen* утворилася як результат помилкового уявлення про крокодилів та ненаукового пояснення цілком природного феномену. Середньовічні описи природи та твори про тварин зображували, як крокодил плаче над своїми людськими жертвами після того, як він їх убив. Як ФО у значенні “вдавати співчуття” одиниця *Krokodilstränen weinen/vergießen* вживається в німецькій мові з 15 століття. Л. Клемме також зазначає, що в середні віки помилково вважалося, що крокодили притягують людей, видаючи звуки, схожі на дитячий плач. Люди приходили на допомогу, а потім їх нібито з’їдали крокодили. Насправді молоді тварини кричать незадовго до того, як вони вилуплюються з яєць, і їхня мати в цей час особливо агресивна. Окрім цього, було помічено, що у крокодилів з очей котяться сльози, коли вони їдять, що людям здалося підлим і лицемірним. Вислів *Krokodilstränen weinen/vergießen* вживається, коли хтось просто вдає, що про щось шкодує, або розігрує співчуття. Звичайно, крокодили не шкодують свою жертву, коли пожирають її. Процес сльозовиділення можна пояснити фізіологічними причинами. Коли верхня щелепа крокодила піднімається під час їди, вона тисне на залозу за третьою повікою, яка в результаті автоматично виділяє рідину [71]. Можна дійти висновку, що ця ФО ґрунтується на перенесенні цілком забобонних уявлень, які походять із середньовіччя, на поведінку людини, подібну за своїми ознаками до

реакції крокодила під час поїдання його жертви. Відповідною концептуальною метафорою є УДАВАНЕ ЖАЛКУВАННЯ — ПОВЕДІНКА КРОКОДИЛА.

Іншим прикладом, коли джерелом виникнення ФО послуговувало хибне уявлення про тварину, є одиниця *den Kopf in den Sand stecken* [67, с. 432]. Деякі джерела обстоюють, що цей вислів бере свій початок із колоніальних часів, коли європейці вперше побачили страусів в Африці. У разі загрози ці птахи опускають голову дуже близько до землі, так що решта їхнього тіла виглядає для ворога, як кущ. Однак європейці дійшли помилкового висновку, що страуси насправді ховають голову в пісок, щоб створити ілюзію, ніби нападник їх не бачить. Відповідно коли ми образно “ховаємо голову в пісок”, нам хочеться закрити очі на неприємний факт або відмовитися від чогось через страх, що це не вдасться зробити [72]. Інші джерела вказують на те, що ця ФО сягає корінням набагато давніших часів. Так, уже Пліній Старший у 1 ст. н.е. звинувачував страуса в дурості і казав, що цей птах зариває голову та шию в кущі (*in den Strauch*). Пізніше цю ідею було перейнято у християнському трактаті “Фізіолог”, але вже у версії з піском (*in den Sand*). І тому поширене з часів античності та середньовіччя уявлення про те, що страус зариває голову в пісок, під крило або в кущ, призвело до розвитку цієї ФО у багатьох мовах. Незважаючи на давні згадки про цей вислів, він став поширеним у німецькій мові лише з 19 ст. [73]. Подана ФО виникла в результаті проведення аналогії між поведінкою людини в складній ситуації та неправильно інтерпретованою реакцією страуса на зовнішню загрозу, коли він по суті маскується, а не фізично зариває голову.

Серед ФО, заснованих на перенесенні динамічної сфери, привертають увагу ті, які мають у своєму складі назву частини тіла тварини, з котрою якимось пов’язана життєдіяльність. Так, фразеологічна одиниця *jmdm. die Krallen zeigen* містить лексему *die Krallen* (кігті) та та означає “продемонструвати комусь свою рішучу готовність захищати себе” [67, с. 442]. Походження цієї ФО зумовлене спостереженнями за поведінкою котів, які під час нападу висувають свої кігті [67, с. 442]. Фразеологічною одиницею з прямо протилежним значенням є *die*

Krallen einziehen, яка має значення “ставати дружелюбним після агресивного ставлення” [67, с. 442]. ФО *die Ohren spitzen* означає “бути уважним, обачним” [63, с. 222] і також завдячує своїм походженням знанням людини про поведінку тварин. М. Мерк зазначає, що собаки, коти та коні піднімають свої вуха (*die Ohren*), коли ці тварини звертають увагу на якийсь подразник, що робить їх більш загостреними на вигляд [74]. Вислів *den Schwanz hängen lassen* [67, с. 687] сформувався як результат спостереження за поведінкою собаки. Так, собака звіщує хвіст або засовує його між задніми лапами, коли він наляканий або хворий. Ця ФО має значення “бути пригніченим, зневіреним” [67, с. 687], що свідчить про проведення аналогії між кволою твариною та людиною, яка впала в депресивний стан. Антонімом даного вислову є ФО *die Ohren steifhalten* [67, с. 557] – не падати духом, тобто бути бадьорим та оптимістично налаштованим.

Отже, фразеологічні одиниці досліджуваної в цьому підрозділі групи можуть ґрунтуватися як на помилкових і примітивізованих уявленнях про життєдіяльність тварин, так і на реальних спостереженнях, які відповідають дійсності. Так, у крокодилів виходить рідина з очей внаслідок фізіологічної реакції, однак вони не видають звуків плачу. Також страуси просто низько нахиляють голову до землі, коли відчувають небезпеку, але не заривають її фізично в пісок. Фразеологічні одиниці, які є результатами спостереження за реальними діями тварин, мають об’єктивну мотивацію та відображають аналогію з відповідним емоційним чи фізичним станом людини.

4.3. Перенесення дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини

Фразеологічні одиниці цієї фразеотематичної групи складають 14 % і посідають третє місце серед аналізованих висловів.

Фразеологічна одиниця *jmdm. die Flügel beschneiden/stutzen* [67, с. 234]

походить зі сфери птахівництва. Вона пов'язана з обрізанням крил великих птахів, яких планують поселити в парках. Ця ФО має значення “обмежити чию-небудь активність” [67, с. 234] та є повним еквівалентом такого самого вислову в англійській мові (*clip sb's wings*). Очевидно, аналогія виникла на основі того, що обрізання крил сковує рухи птахів і не дає їм можливості діяти на власний розсуд, так само як накладання рамок на діяльність людини стримує будь-яку ініціативу з її боку.

ФО *jmdn. an der Nase herumführen* [67, с. 539] походить зі сфери ярмаркового і циркового мистецтва. Зокрема, раніше приборкувачі вдягали ведмедям через ніс кільце, до якого прикріплювали залізні ланцюги. Тоді сильних і впертих тварин можна було присмирити й вести за собою. Через нестерпний біль, який могло завдати таке кільце в носі, вони ставали слухняними. Такі тварини виконували трюки на ярмарках і в цирку за бажанням їхніх дресирувальників. Той, хто метафорично “водить когось за ніс”, намагається змусити іншу людину повірити в неправду, щоб отримати від цього вигоду [75]. За словами М. Крумма, цю ФО, яка означає керування кимось іншим на свій розсуд, можна знайти у багатьох мовах, і вона має давню і жорстоку традицію. За допомогою залізного кільця ведмедів змушували танцювати, адже абсурдні рухи не заподіювали настільки великого болю, як коли дресирувальник тягнув за кільце в носі [76]. Очевидно, образ водіння тварини за кільце розвинув переносну семантику і перейшов на ситуацію, коли хтось старається обманути когось, тому що поведінка ошуканця є відверто маніпулятивною, егоїстичною та спрямованою на тотальний контроль, де немає місця критичному мисленню. По суті людина здійснює психологічне насилля над кимось іншим, коли цілеспрямовано вводить його в оману і через це домінує над його волею.

Фразеологічна одиниця *jemanden in seine Netze verstricken* [63, с. 467] відсилає нас до царини мисливства. Сітка (*das Netz*) з давніх-давен є засобом для полювання, за допомогою якого можна ловити звірів або рибу. Подана ФО означає “заманювати когось брехливими обіцянками” [77]. Безперечно, обман

можна порівняти з сіткою, яка обплутує тварину. Людина, яка ведеться на брехню іншої, потроху опиняється в безвихідному становищі і вже не може вивільнити себе зі своєрідного полону.

Як бачимо, поводження людини з тваринами часто побудоване на фізичному насильстві, яке викликане або потребою спіймати тварину, або приборкати її. На відміну від сучасних гуманістичних тенденцій, у давнину тварини не становили цінності для наших предків і не мали жодних прав. Тому не дивно, що фразеологічним одиницям, дослідженим у цьому підрозділі, притаманна яскраво виражена негативна конотація. Обрізати крила – це обмежувати активність, водити за носа – примусити повірити в брехню, заплутати в сіті – заманити за допомогою брехливих обіцянок. Ці ФО позначають психологічне насилля, здійснюване однією людиною над іншою, домінування та узалежнення.

ВИСНОВКИ

Отже, у результаті здійсненого дослідження ми досягнули його мети і дійшли таких висновків:

1. Англо-саксонська та романо-германська традиції не виробили єдино прийнятного визначення фразеологічної одиниці. В англomовній літературі послуговуються терміном *idiom*, а в німецькомовній – термінами *der Phraseologismus* та *das Idiom*, часто без належної диференціації цих одиниць. Обидві традиції подають досить широкі визначення цих термінів. Так, до складу ідіом та фразеологізмів віднесено також фразові дієслова, прислів'я, приказки й інші сталі словосполучення. У кваліфікаційній роботі ми дотримувалися вузького розуміння фразеологічної одиниці, під якою мали на увазі *чисті (небуквальні) ідіоми*, тобто ті, які мають абсолютно фіксоване синтаксичне оформлення і всі структурні компоненти яких зазнали образного переосмислення. Нами було встановлено, що до найважливіших ознак фразеологічних одиниць належать лексико-семантична цілісність, структурно-граматична усталеність та ідіоматичність. Лексико-семантична цілісність означає, що фразеологічні одиниці потрібно розглядати як єдине ціле, яке не може бути поділене на менші частини або окремі слова. Її семантику не можна з'ясувати за допомогою механічного об'єднання лексичних значень її складників. Усталеність означає, що певні морфологічні та/або синтаксичні операції, які можливі з вільними словосполученнями, не можуть бути виконані з фразеологічною одиницею. Ідіоматичність являє собою переосмислення, семантичну трансформацію, якої зазнають компоненти фразеологізму.

2. Фразеологічні одиниці часто мають інтернаціональний характер, тобто їх можна знайти в тому чи іншому варіанті як у близько-, так і в далекоспоріднених мовах. Цей факт є цілком природним за умови географічного сусідства та дії інших екстралінгвістичних чинників. Міжмовні фразеологічні одиниці є подібними за своєю семантикою, а їхні відмінності зумовлені

лінгвокраїнознавчими особливостями. Однак лакунарність у міжмовній фразеології також є природним явищем з огляду на унікальний характер національних фразеосистем. Порівняння фразеологічних фондів різних мов дозволяє продемонструвати спільне та відмінне в осмисленні дійсності конкретними етнолінгвістичними групами. Науковці послуговуються неоднаковими термінами для називання семантично співвідносних фразеологічних одиниць, що спричиняє деяку неоднозначність. Проте найбільш поширеними є терміни *фразеологічний еквівалент* та *фразеологічний аналог*.

3. Зооморфні фразеологічні одиниці є чітко окресленою тематичною групою у складі фразеологічного фонду мови. ФО із зоокомпонентом є чисельним пластом будь-якої мови, адже номінації тварин належать до найдавнішої лексики. Зоосемізми, вжиті в переносному значенні, репрезентують різні аспекти матеріального й духовного життя суспільства на концептуальному рівні. Alegоричне осмислення назв тварин пов'язане з багаторічним спостереженням за їхньою зовнішністю та поведінкою. Визначальну роль відіграло те, що тварини завжди оточували людей, брали участь у їхньому житті й господарській діяльності, що дало можливість мовцям зробити узагальнення про типову поведінку та риси представників світу фауни. Метафоризація є основним способом утворення фразеологічних одиниць, вона являє собою латентне порівняння одного класу об'єктів із іншим. У зоофразеологізмах можна спостерегти асоціацію, засновану на метафоричному перенесенні “тварина → людина”. Це означає, що основою зоонімічних ФО є концептуальна метафора ЛЮДИ – ТВАРИНИ. Назва тварини як тематичний індикатор спрямовує формування цілісного фразеологічного значення.

4. У когнітивній лінгвістиці метафору розглядають як універсальний інструмент повсякденного мислення. американські мовознавці Дж. Лакофф та М. Джонсон розуміють метафору як поєднання двох понятійних сфер – донора та реципієнта. Донорська сфера є впорядкованою та зрозумілою для учасників комунікації й надає засоби вербалізації смислів. Сфера реципієнта виступає

новим фрагментом дійсності і потребує пояснення за допомогою вже відомих знаків. Метафоризація включає істотну емпіричну складову, яка є визначальною для формування кінцевого судження. Під час процесу метафоризації відбувається зіставлення референтів двох концептосфер. Цей процес базується на подібних якостях референтів, що породжують аналогію, а також на відмінних характеристиках, які спричиняють семантичну аномалію. Метафоризація відбувається завдяки когнітивному проектуванню між референтами концептуальних сфер (*cognitive mapping*)

Концептуальна метафора є ментальним механізмом, який допомагає нам розуміти й структурувати реальність. Завдяки метафоричній аналогії складні, незнайомі й абстрактні концепти можна пізнати, звернувшись до вже відомого нам досвіду. Процес метафоризації залучає життєвий досвід людини, активізує різні пласти її знань та уявлень. Метафора є засобом мовної об'єктивації результатів пізнавальної діяльності людини. Вона базується на істотних ознаках референтів, тоді як неактуальна інформація перебуває поза її фокусом.

5. Зооморфна метафора – це метафора, у якій поведінка чи зовнішній вигляд тварини є відсилкою до поведінки чи зовнішнього вигляду людини. Суть зооморфної метафори полягає в тому, що відбувається проектування концептуальної сфери ТВАРИНИ на концептуальну сферу ЛЮДИНА. Зооморфізми являють собою мовне відображення культурно-національних еталонів і стереотипів, які закорінені в менталітеті певної лінгвокультурної спільноти. При цьому особливу роль у лексичному значенні зоонімів, які є елементами національно-мовної картини світу, відіграють конотації. Порівняння людини з твариною транслює переважно негативну оцінку. Це можна пояснити, якщо взяти до уваги концепцію ВЕЛИКОГО ЛАНЦЮГА БУТТЯ, у якому тварини перебувають на нижчому шаблі, ніж люди. Як наслідок, коли людей порівнюють із тваринами, їхні характеристики часто принижують. Основою зоометафори є властивість, реально наявна у тварини, або уявна, приписана їй мовним колективом. Унаслідок метафоризації відбувається деактуалізація

диференційних сем та посилення потенційних сем. Зооморфна метафора охоплює різні за типами перенесення групи: назви тварини на людину; назви частини тіла тварини на частину тіла людини; динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини; звуків тварин на звуки, які продукує людина; назви групи тварин на групу людей; назви житла тварини на житло людини; дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини.

6. Зооморфні ФО англійської мови, які ґрунтуються на метафоричному перенесенні назви тварини на людину, становлять найбільшу частку дослідженого лінгвістичного матеріалу (42 %). Назви тварин є опорними словами, які визначають змістове наповнення цілої одиниці. Фразеологічні одиниці, засновані на перенесенні динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини, становлять 35 %. Дана концептуалізація є результатом проведеної аналогії між діями, реакціями та фізіологічними процесами, властивими людині і тварині. ФО, засновані на перенесенні дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини, є третім за величиною сегментом досліджених зоонімічних ФО англійської мови (11%). Якщо поведження людини з іншою людиною порівнюють зі ставленням до тварини, це свідчить про те, що зазвичай таке поведження є грубим, несправедливим і включає елемент насилля.

7. Зооморфні фразеологічні одиниці німецької мови, побудовані на метафоричному перенесенні назви тварини на людину, складають 32 % дослідженого матеріалу. Серед них виокремлено одиниці, які є біблеїзмами або ж походять із літературної байки. Крім цього, метафоричні номінації можуть бути образливими і зумовленими гендерними стереотипами. ФО, засновані на перенесенні динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини, становлять 37 % і є найчисельнішою фразеотематичною групою. Ці фразеологічні одиниці можуть ґрунтуватися як на помилкових і примітивізованих уявленнях про життєдіяльність тварин, так і на реальних спостереженнях, які відповідають дійсності. Частка ФО, утворених унаслідок перенесення дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини, дорівнює 14 %. На відміну від

сучасних гуманістичних тенденцій, у давнину тварини не становили цінності для наших предків і не мали жодних прав. Тому фразеологічним одиницям такого типу здебільшого притаманна яскраво виражена негативна конотація.

1. Espinal M. Idioms and Phraseology [Електронний ресурс] / M. Espinal, J. Mateu. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://oxfordre.com/linguistics/linguistics/abstract/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-51>.
2. Клименко І. М. Міжмовна ідіоматичність в аспекті міжкультурної комунікації (англійсько-українські відповідники). *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*. 2014. №10. С. 48-54.
3. Liu J. A Comparative Study on Chinese and English Animal Idioms and Translation Strategies. *Theory and Practice in Language Studies*. 2019. №2. С. 231-238.
4. Mardar I. On the positive/negative/neutral meaning of some animal idioms in English and Romanian. *The Annals of Ovidius University of Constanța: Philology Series*. 2019. №1. С. 210–219.
5. Leah C. Idioms – Grammaticality and Figurativeness [Електронний ресурс] / Claudia Leah – Режим доступу до ресурсу: <https://studylib.net/doc/8732429/idioms--grammaticality-and-figurativeness>.
6. Colin N. English and Swedish Animal Idioms: A Study of Correspondence and Variation in Content and Expression. *Institutionen for Kultur Och Kommunikation*. 2006. С. 1–34.
7. Multiword expressions: Insights from a multilingual perspective / [M. Sailer, S. Markantonatou, A. Savary та ін.]. – Berlin: Language Science Press, 2018. – 336 с.
8. Contrastive phraseology: Languages and cultures in comparison / [P. C. Ramusino, F. Mollica, E. Piirainen та ін.], 2020. – 583 с.
9. Jumaа M. Phraseologismen mit Tierbezeichnungen in der deutschen und irakisch-arabischen Umgangssprache [Електронний ресурс] / Mazin Jumaа. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/327681988_Phraseologismen_mit_Tierbezeichnungen_in_der_deutschen_und_irakisch-arabischen_Umgangssprache.
10. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник /

А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. – К . : Знання, 2010. – 270 с.

11. Басок В. Міжмовні фразеологічні відповідники: мовно-культурний аспект [Електронний ресурс] / Вероніка Басок – Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/22993/1>.

12. Дмитренко О. П. Особливості міжмовної еквівалентності фразеологічних одиниць на позначення соціально-економічних реалій у сучасній німецькій та українській мовах. *Система і структура східнослов'янських мов*. 2012. Вип. 4. С. 292-302.

13. Венжинович Наталія. Про лінгвокультурологічну та етнопсихологічну специфіку ідіоматики / Наталія Венжинович // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць. – Ужгород, 2006. – Вип. 10. – С. 10-20.

14. Галинська, О. М. Фразеологічні еквіваленти і аналоги як засоби відтворення ФО на позначення суб'єктивної оцінки людини в українській та англійській мовах. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ*. Київ, 2009. Вип. 19. Серія “Філологія. Педагогіка. Психологія”.

15. Кінащук А. В. Типи міжмовних співвідношень ірраціональних фразеологізмів (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. Вип. 32(1). С. 229-233.

16. Коваленко О. В. Функціонування зоосемізмів у фразеологізмах німецької та української мов. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2013. Вип. 2. С. 30–38.

17. Капніна Г. І. Компаративні фразеологізми із зоонімічним компонентом у німецькій мові. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2013. Т. 21. Вип. 19 (3). С. 69–72.

18. Лозицька М. Національно-культурна специфіка гендерно маркованих фразеологізмів з компонентом-зоонімом у сучасній німецькій мові. *Inozemta Philologia*. 2019. № 132. С. 16–25.

URL: <https://doi.org/10.30970/fpl.2019.132.2918> (дата звернення: 24.11.2023).

19. Дубравська З. Р. Зооніми як окремі лексичні одиниці та як компоненти сталих виразів. *Науковий журнал “Молодий вчений”*. 2018. № 3.1 (55.1). С. 51–53.
20. Лапунова О. В., Свирид Л. А. Метафорические значения фразеологических единиц с компонентом-зоонимом во французском языке. *Актуальные проблемы гуманитарного образования* : материалы IV Междунар. науч.-практ. конф., м. Минск, 19–20 жовт. 2017 р. С. 249–255.
21. Петришин М. Й. Фразеологізми з компонентом-зоонімом у латинській мові. *Науковий вісник Чернівецького університету : Германська філологія*. 2014. № 692-693. С. 161–165.
22. Budny R. Phraseological Units with Zoonyms in Bilingual School Dictionaries (Portuguese - English) and the issue of Equivalences. *Alfa : Revista de Linguística (São José do Rio Preto)*. 2017. Vol. 61, no. 2. P. 409–423. URL: <https://doi.org/10.1590/1981-5794-1709-7> (date of access: 24.11.2023).
23. Huda M. Animal Idioms in English. *Elite Journal*. 2019. No. 2. P. 199–209.
24. Калько В. Метафорична інтеграція доменів свійська тварина → людина в українських прислів'ях. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 85–95.
25. Feng J. A Comparative Study of English and Chinese Animal “Rooster” Metaphor From the Cognitive Perspective. *Canadian Social Science*. 2014. No. 4. P. 66–70.
26. Rouhi M., Mahand M. R. Animal Metaphor in Cognitive Linguistics. *Psychology Research*. 2011. No. 4. P. 251–254.
27. Худолій А. О. Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Острог* : Вид-во НаУОА, 2006. 368 с.
28. Vujković V., Vuković-Stamatović M. “What a kitty!”: Women’s physical appearance and animal metaphors in Montenegro. *Slovo*. 2021. URL: <https://doi.org/10.14324/111.444.0954-6839.1239> (date of access: 24.11.2023).
29. Газуда О. М. Сучасні підходи до тлумачення концептуальної метафори. *Матеріали щорічної підсумкової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземної філології ДВНЗ “Ужгородський*

національний університет”, 26 лют. 2019 р. Ужгород. С. 17–22.

30. Тичинська Д. Концептуальна метафора як засіб вираження образності в англійських поетичних текстах. *III Всеукраїнська наукова конференція студентів, аспірантів і молодих учених «МОВНИЙ ПРОСТІР СЛОВ'ЯНСЬКОГО СВІТУ»*. 2017. С. 68–69.

31. Бережанська Ю. В., Стриж А. А. Концептуальна метафора як засіб цілісного сприйняття іншомовної картини світу. *Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця*: матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Полтава. 2014. С. 10–12.

32. Ніжнік Л. І. Концептуальна метафора для опису концепту СУМНІВ. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. № 25. С. 12–17.

33. Sakhniuk O. Theories of metaphor. *Naukovì zapiski Naciònal'nogo unìversitetu «Ostroz'ka akademiâ»*. Seriâ «Filologîâ». 2019. Vol. 1, no. 6(74). P. 30–33. URL: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-6\(74\)-30-33](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-6(74)-30-33) (date of access: 24.11.2023).

34. Turpin E. A Critical Study of the WOMEN ARE ANIMALS Conceptual Metaphor. URL: https://www.researchgate.net/publication/267151007_A_CRITICAL_STUDY_OF_THE_WOMEN_ARE_ANIMALS_CONCEPTUAL_METAPHOR (date of access: 22.11.2023).

35. Приблуда Л. М. Структура та стилістичні функції вторинних номінацій в українській художній прозі початку ХХІ ст. : дис. канд. філ. наук : 10.02.01 / Приблуда Людмила Михайлівна – Київ, 2018. – 218 с.

36. Vuković-Stamatović M., Bratić V., Babić Z. The metaphor politics as a game/sport match in the online media portrayals. *Revue Roumaine de Linguistique*. 2022. No. 66(4). P. 381–396.

37. Нагорна Ольга Олександрівна. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанту англійської мови) : Дис... канд. наук: 10.02.04 - 2009.

38. Sakalauskaite A. Zoometaphors in English, German, and Lithuanian: A Corpus

Study : дис. докт. філос. наук / Sakalauskaite Aida, 2010. – 120 с.

39. Handayani D. The Use of Animal Metaphors in Javanese Language within Tengger Society. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 2019. No. 338. P. 131–134.

40. Saralamba C. A Comparison of HUMANS ARE ANIMALS Conceptual Metaphor between English and Thai. *Journal of Language and Linguistics*. 2021. No. 1. P. 128–150.

41. Верховцова О. М., Іщенко О. В. Порівняльний аналіз паремій з зоокомпонентом «вовк» у європейських мовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 89–93.

42. Буряк К. М., Кузнєцова І. В. Особливості вживання англословних зоонімів cat та dog в науковій літературі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. Т. 3, № 38. С. 33–37.

43. Петришин М. Й. Зооморфна метафора в латинських прислів'ях і приказках. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 51. – С. 285–287.

44. Міхеєва Т. І. Зооморфізм у термінологічній системі української мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2017. Т. 1, № 27. С. 19–21.

45. Lopez Rodriguez I. Of Women, Bitches, Chickens and Vixens: Animal Metaphors for Women in English and Spanish. *Cultural Studies Journal of Universitat Jaume*. 2009. No. 7. P. 77–100.

46. *Cambridge International Dictionary of Idioms*. Cambridge, 1998. С. 587.

47. Sheep in Wolf's Clothing [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://tedmallory.wordpress.com/2016/08/13/sheep-in-wolfs-clothing/>.

48. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К.Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2005. – 1056 с.

49. Hauskeller M. Why Buridan's Ass Doesn't Starve [Електронний ресурс] /

- Michael Hauskeller. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: https://philosophynow.org/issues/81/Why_Buridans_Ass_Doesnt_Starve.
50. Merriam-Webster: America’s Most Trusted Dictionary [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.merriam-webster.com/>.
51. The Free Dictionary: Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.thefreedictionary.com/>.
52. The Curse on the Serpent [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.masters.edu/thinking_blog/the-curse-on-the-serpent/.
53. Collins Online Dictionary [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.collinsdictionary.com/>.
54. Crocodile Tears: Definition, Origin & Practical Examples in English [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://englishstudyonline.org/crocodile-tears/>.
55. Morell V. ‘Crocodile tears’ are surprisingly similar to our own [Электронный ресурс] / Virginia Morell. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/reptilian-tears>.
56. *The Oxford Dictionary of Idioms*. Oxford University Press, 2004. С. 340.
57. Matteo A. “Bury Your Head in the Sand” to Avoid Difficulty [Электронный ресурс] / Anna Matteo. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://learningenglish.voanews.com/a/bury-your-head-in-the-sand-to-avoid-difficulty/6798789.html>.
58. Osmond C. Bury Your Head in the Sand [Электронный ресурс] / Candace Osmond – Режим доступа до ресурсу: <https://grammarist.com/idiom/bury-ones-head-in-the-sand/>.
59. Donkey work [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: https://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/language/2014/05/140501_today_s_phrase_donkey_work.shtml.
60. Cambridge Dictionary [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org/>.

61. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ldoceonline.com/>.
62. To rattle someone's cage [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу:
https://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/language/2012/09/120912_todays_phrase_rattle_someones_cage.shtml.
63. Бинович Л. Э. Немецко-русский фразеологический словарь. — М.: Аквариум, 1995. — 768 с.
64. Марценюк О., Ременяк С. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ-ЗООНІМІВ ТА ЇХ УКРАЇНОМОВНІ ЕКВІВАЛЕНТИ. *Молодий вчений*. 2023. № 1.1 (113.1). С. 54–57.
65. Pulling G. Biblische Redensarten: Der “Wolf im Schafspelz” [Електронний ресурс] / G. Pulling, M. Szyszkowitz. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.erzdioezese-wien.at/site/nachrichtenmagazin/magazin/kleineskirchenlexikon/article/51051.html>.
66. Koether T. “Wolf im Schafspelz”: Ursprung und Bedeutung [Електронний ресурс] / Timo Koether. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.brigitte.de/leben/redewendungen/wolf-im-schafspelz--ursprung-und-bedeutung-11750698.html>.
67. Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik.
68. Eine Schlange am Busen nähren [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.blueprints.de/wortschatz/von-quintessenz-bis-tusculum/schlangen-am-busen-naehren.html>.
69. Матюхіна О. А. Культ змії у віруваннях народів Євразії. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2011. С. 122. (Серія: Філософія. Культурологія ; № 22).
70. Баган М. КОНОТАЦІЇ ЗООНІМІВ У СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ МОВЛЕННІ І ТРАДИЦІЙНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ: КОНСТАНТИ І ДИНАМІКА СПРИЙНЯТТЯ. (2021). *Науковий Вісник*

Ужгородського Університету. Серія Філологія, 1(45), 51–57.
[https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.1.\(45\).51-57](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.1.(45).51-57)

71. Klemme L. Wir erklären euch die Redewendung “Krokodilstränen weinen” und verraten, wo diese Redensart ihren Ursprung hat [Електронний ресурс] / Linda Klemme – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.geo.de/geolino/redewendungen/4922-rtkl-redewendung-krokodilstraenen-weinen>.

72. Kopf in den Sand stecken [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.geo.de/geolino/redewendungen/7232-rtkl-redewendung-kopf-den-sand-stecken>.

73. Den Kopf in den Sand stecken [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=den+Kopf+in+den+Sand+stecken&bool=relevanz&sp0=rart_ou.

74. Merk M. Woher kommen “Schwein haben”, Ohren spitzen und Co.? [Електронний ресурс] / Marcus Merk. – 2016. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.augsburger-allgemeine.de/bayern/Redewendungen-Woher-kommen-Schwein-haben-Ohren-spitzen-und-Co-id36982292.html>.

75. Enke F. An der Nase herumführen [Електронний ресурс] / Friederike Enke – Режим доступу до ресурсу: <https://www.geo.de/geolino/redewendungen/5666-rtkl-redewendung-der-nase-herumfuehren>.

76. Krumm M. Woher stammt die Redewendung “Jemanden an der Nase herumführen”? [Електронний ресурс] / Michael Krumm. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.abendblatt.de/ratgeber/wissen/article123388133/Woher-stammt-die-Redewendung-Jemanden-an-der-Nase-herumfuehren.html>.

77. Kuptz-Klimpel A. Netz [Електронний ресурс] / Annette Kuptz-Klimpel – Режим доступу до ресурсу: <https://symbolonline.eu/index.php?title=Netz>.

Класифікація англійських зооморфних фразеологічних одиниць

Тип перенесення	Приклади
Назви тварини на людину	<p>Dog in the manger, a dark horse, the black sheep, a big fish, a fish out of water, a wolf in sheep's clothing, cock of the walk, a snake in the grass, an eager beaver, a fat cat, a fly in the ointment, a fly on the wall, birds of a feather, a cold fish, a scaredy-cat, a lame duck, a night owl, culture vulture, a kangaroo court, a viper in your bosom, a fly on the wheel, mutton dressed as lamb, an ugly duckling, Balaam's ass, barber's cat, a bear with a sore head, a bird of evil, a bird of one's own hatching, a bird of passage, a black swan (a white crow), a bull in a china shop, bull of Bashan, cat burglar, Cheshire cat, cock of the loft, cock of the school, cockroach capitalist, the codfish aristocracy, decoy duck, the dove of peace, early bird, fresh fish, a hen with one chicken, a hog in armour, a hornet's nest, kittle cattle to shoe, loan shark, a lost lamb, lounge lizard, old bird (old coon), old cat, old dog, old fox, old sea dog, pigs in clover, poor fish, sacred cow,</p>

	sad dog, a sheep among wolves, sheep without a shepherd, singed cat, sly puss, sly dog, spring chicken, stormy petrel, a tame cat, a tame spaniel, unlicked cub, a wild old bird, a willing horse, yellow dog, a donkey between two bundles of hay
Назви частини тіла тварини на частину тіла людини	Make sheep's eyes at someone, watch sb/sth with an eagle eye, a bird-brain
Стану тварини на стан людини	With your tail between your legs, wild and woolly, chicken-hearted, rat-arsed, dog tired, puppy love, in a hole, go belly up, at the end of your tether, under the harrow
Динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини	go hog wild, a dog's life, a bear hug, at a snail's pace, get your claws into sb, shed/weep crocodile tears, be barking up the wrong tree, bark up the right tree, a rat race, take sb under your wing, spread your wings, try your wings, parrot-fashion, get off your tail, turn tail, draw/pull in your horns, lock horns, fly/leave the nest, come out of (or retreat into) your shell, lick your wounds, go to earth, go to ground, buck up your ideas, make a fast buck, dig yourself into a hole (or dig a hole for yourself), keep a dog and bark yourself, break cover, chew the cud, dig in your heels, in harness, kick

	<p>over the traces, on the scent, play (or act) the (giddy) goat, make a beeline for, die in harness, in tandem, be on the wing, bite the hand that feeds, bite upon the bridle, bury one's head in the sand, cat-and-dog existence, donkey work, feather one's nest, give tongue, horse laugh, lead the life of an owl, not to turn a hair, play cat and mouse, play the fox, play the hog, play the peacock, play the snake, put out a claw, show one's ivories, show one's teeth, sleep a dog sleep, sleep with one eye open, singe one's wings, monkey business, make a pig of yourself, live on your hump</p>
Звуків тварин на звуки, які продукує людина	Sb's bark is worse than their bite, bark at the moon, in full cry, wolf calls
Назви житла тварини на житло людини	Bird cage
Дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини	<p>Clip sb's wings, rattle someone's cage, let the dog see the rabbit, bring someone or something to bay, put someone or something out to grass, make someone's hackles rise, lead someone by the nose, rub someone (up) the wrong way, arouse a nest of hornets, pluck a pigeon, put one off the scent, put one on the scent, put one on the grill, ruffle one's feathers,</p>

	spread one's nets for one, spur a willing horse, teach the cat the way to the kirk, teach the dog to bark, throw out a tub to the whale
Принципи тваринного світу на принципи суспільства	The law of the jungle, dog-eat-dog principle

Класифікація німецьких зооморфних фразеологічних одиниць

Тип перенесення	Приклади
Назви тварини на людину	<p>ein ungeleckter Bär; ein Elefant im Porzellanladen; unsers Herrgott's Esel; die Eule unter Krähen; ein alter (schlauer) Fuchs; dem Fuchs beichten; Füchse prellen; eine dumme Gans; ein Gewohnheitstier; Hahn im Korb; ein alter Hase; kein heuriger Hase mehr sein; wilde Hummel; der große Hund; ein krummer Hund; ein netter (niedlicher, reizender) Käfer; mit jmdm. Katz und Maus spielen; eine bunte Kuh; eine milchende (melkende) Kuh; das Lamm beim Wolf verpfänden; ein Lamm das zur Schlachtbank geführt wird; der Löwe des Tages; sich in die Höhle des Löwen wagen; weiße Maus; eine gebadete Maus; bei etw. Mäuschen spielen [mögen]/sein mögen; dem Ochs ins Horn gepetzt/gepfetzt/gezwickt; das beste Pferd im Stall; ein weißer Rabe; schwarzes Schaf; kein Schwanz; ein feiner Vogel; ein Wolf im Schafspelz; jmdn. den Wölfen zum Fraß vorwerfen;</p>

	mit den Wölfen heulen; unter die Wölfe geraten; sich vom Schaf beißen lassen; kein Schwein
Назви частини тіла тварини на частину тіла людини	eine Hundenase haben
Стану тварини на стан людини	einen Bärenhunger haben; aus dem Ei gepellt/geschält; aus den Federn; in den Federn; einen Hasen im Busen haben; einen Käfer haben; Ochsenfieber haben; Skorpionen in j-s Herz sprechen; Spatzen im Kopf haben; Tauben in Kopf haben
Динамічної сфери життя тварини на динамічну сферу життя людини	affenartig, Bocksprünge machen; ein Ei legen; sich mit fremden Federn schmücken; ein dicker/großer Fisch; ein kalter Fisch; ich fresse, er frisst usw. dich nicht; jmdm. läuft kriecht jagt eine Gänsehaut über den Rücken; im Gänsemarsch; jmdm. den Hals umdrehen; sich die Hörner abrennen; j-m die Hörner zeigen; jmdn. auf die Hörner nehmen; etw. auf seine Hörner nehmen; sich mit Hörnern und Klauen zur Wehr setzen; mit den Hufen scharren; j-m eine Katzenmusik bringen; mit Katzenpfoten streicheln (angreifen); Katzenwäsche machen; sich nicht daran kehren; den Kopf in den Sand stecken;

	<p>die Krallen einziehen; jmdn., etw. in/zwischen die Krallen bekommen; jmdm. die Krallen zeigen; in den Krallen halten; nicht aus den Krallen lassen; Krokodilstränen weinen/vergießen; sich mausigmachen; die Ohren spitzen; die Ohren steifhalten; die Ohren hängen lassen; Pferdearbeit und Spatzenfutter; sich (Dativ) die Pfoten verbrennen; seine Pfoten überall drinhaben; sich (Dativ) etw. aus den Pfoten saugen; eine Rabenbotschaft überbringen; den Stall wittern; den Schwanz hängen lassen; den Schwanz einziehen/einkneifen; der Vogel ist ausgeflogen; das hat mir ein Vögelchen gesungen; sich in die Wolle reden; jmdm. die Zähne zeigen; mit Zähnen und Klauen</p>
Звуків тварин на звуки, які продукує людина	gut gebrüllt, Löwe
Назви житла тварини на житло людини	goldener Käfig; ein warmes Nest haben
Дії людини щодо тварини на дію людини щодо іншої людини	jmdn. zum Affen halten; jmdm. die Flügel beschneiden/stutzen; j-m die Hörner stutzen; die Nachtigall singen lehren wollen; jmdn. an der Nase herumführen; j-n in seine Netze verstricken (j-n mit seinen Netzen

	<p>umgarnen); einen Ochsen auf der Zunge habe; den Ochsen beim Horn fassen; die Pferde scheu machen; Jmdm. auf die Pfoten klopfen; sein/seine Schäfchen ins Trockene bringen; eine Schlange/Natter am Busen nähren; jmdm. auf den Schwanz treten; jmdn. in die Wolle bringen; mit jmdm. in die Wolle geraten; Jagd machen auf j-n; Dich hat man wohl mit einer Banane aus dem Urwald gelockt</p>
<p>Принципи тваринного світу на принципи суспільства</p>	<p>das Gesetz des Dschungels</p>